

Bedre levekår i Jevnaker

Aina Winsvold, Mira Aaboen Sletten,
Lars B. Kristofersen

NOTAT
NR 3/13

Bedre levekår i Jevnaker

Aina Winsvold
Mira Aaboen Sletten
Lars B. Kristofersen

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring

NOVA Notat 3/2013

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ble opprettet i 1996 og er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttet er administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet (KD).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferds-samfunnets tiltak og tjenester.

Instituttet har et særlig ansvar for å

- utføre forskning om sosiale problemer, offentlige tjenester og overføringsordninger
- ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- ivareta og videreutvikle forskning, forsøks- og utviklingsarbeid med særlig vekt på utsatte grupper og barnevernets temaer, målgrupper og organisering
- ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, herunder også gerontologien som tverrfaglig vitenskap

Instituttet skal sammenholde innsikt fra ulike fagområder for å belyse problemene i et helhetlig og tverrfaglig perspektiv.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA) 2013
NOVA – Norwegian Social Research

ISBN (trykt utgave): 978-82-7894-470-7
ISBN (elektronisk utgave): 978-82-7894-471-4
ISSN 1890-6435

Illustrasjonsfoto: Gustav Vigeland. Motiver i smijernsport © Vigeland museet/Bono 2012
Desktop: Torhild Sager
Trykk: Allkopi

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo
Telefon: 22 54 12 00
Telefaks: 22 54 12 01
Nettadresse: <http://www.nova.no>

Forord

Denne rapporten er en undersøkelse for å identifisere levekårsutfordringer og foreslå tiltak som kan bidra til å bedre levekårene i Jevnaker kommune. I rapporten er det et særlig fokus på risikoutsatte barn og unge og barnefamilier. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) har under en to-årsperiode intervjuet og gjennomført spørreundersøkelse blant ansatte i kommunen. Vi har samlet informasjon om utfordringer og hva de ansatte i kommunen mener er nødvendig for at brukerne skal få den hjelp og støtte som de trenger. Undersøkelsen baserer seg på en elektronisk spørreundersøkelse som ble gjennomført våren 2011, samt intervjuer som ble foretatt i løpet av vinteren 2010/2011, våren 2011 og våren 2012. Jevnaker er videre presentert med noe demografisk statistikk samt statistikk om tjenester og levekår hentet fra SSB (KOSTRA-tall). Det har tidligere blitt levert et internt arbeidsnotat til kommunen (november 2011) samt en kommentarutgave (juni 2012) som ikke har vært offentliggjort før nå. Mens denne undersøkelsen har pågått har det skjedd en stor omorganisering av tjenestene i kommunen. Hovedgrunnen til forsinket publisering er at vi lenge ventet på tilbakemelding på kommentarutgaven.

Vi vil rette en stor takk til de ansatte i kommunen for godt samarbeid og for at de har brukt av sin tid og delt sine erfaringer med oss. En særlig takk til våre kontaktpersoner Tove Fagerås (høsten 2010–ut 2011) og Henrik Brørby (2012) i Jevnaker kommune. Videre vil vi takke leseansvarlig Kirsten Danielsen, forsker ved NOVA, for verdifulle kommentarer til teksten.

Forskningsleder Lars B. Kristofersen har vært prosjektleder. I tillegg til ham har forskerne Mira Aaboen Sletten, Aina Winsvold, Elisabeth Gording Stang og utviklingskonsulent Anders S. Mathisen, alle ansatte ved NOVA, arbeidet med undersøkelsen i ulike faser. Aina Winsvold, Mira Aaboen Sletten og Lars B. Kristofersen har skrevet denne rapporten.

NOVA, Oslo, mai 2013

Lars B. Kristofersen

Innhold:

Sammendrag	7
1 Innledning	9
Formål med prosjektet	9
2 Metode	11
Intervjuer	11
Questback-undersøkelse	11
Statistisk materiale	11
Litteraturstudie	12
3 Jevnaker i tall	13
Visse trender / befolkningstall: landet totalt, fylket og kommunen	13
Andel barn og unge i befolkningen	13
Barnehager og dekning	14
Kommunehelsetjenesten – helsestasjoner/skolehelsetjeneste	16
Elever i skolen, spesialundervisning, andre ekstratiltak	18
Barnevern	20
Sosialhjelp	21
Arbeidsledighet blant 16–24-åringer	23
Oppsummering	23
4 Spørreundersøkelsen til kommunalt ansatte	27
Levekårssituasjonen i kommunen	30
Ungdomsproblemer	34
Prioritering av tiltak for ulike aldersgrupper	37
Samarbeid med ulike foreldregrupper	42
Samarbeid med andre tjenesteområder	46
Samarbeid med frivillige lag/organisasjoner eller private aktører	50
Ressurser	52
Oppsummering	58
5 Kommunens muligheter og utfordringer i følge de ansatte	63
Organiseringen i kommunen	63
Dagens tilbud til barn og unge	64
Noen utfordringer i kommunen	65
Forebygging / tidlig innsats	67
Samarbeid på tvers av fagområder, instanser og etater	71
6 Funn og drøfting	77
Det forebyggende arbeidet i Jevnaker	77
Bemanningsressurser	78
Å underlette samarbeid mellom instansene	79
Forslag til tiltak	82

7 Avslutning	85
Sammenfatning av funn og drøfting	85
Forslag til tiltak	88
Referanser	93

Sammendrag

Formålet med denne undersøkelsen, som har pågått fra høsten 2010 til våren 2012, har vært å identifisere levekårsutfordringer og foreslå tiltak som kan bidra til å bedre levekårene i Jevnaker kommune. I undersøkelsen har det vært et særlig fokus på barn og unge som står i fare for en risikofylt utvikling, samt utsatte og marginaliserte barnefamilier. Det har også vært viktig å vurdere – samt å foreslå flere – forebyggende tiltak for disse gruppene. Vi har gjort en elektronisk kartlegging av hvordan kommuneansatte opplever tjenestetilbudet til brukere i kommunen. Hensikten har vært å bruke de ansattes erfaringer som et grunnlag for å utvikle tiltak som på kortere og lengre sikt kan bidra til å bedre levekårene i Jevnaker kommune. Vi har også intervjuet kommuneansatte og gir en oversikt over deres arbeidserfaringer. En del av undersøkelsen er en analyse av statistisk materiale fra kommunen (KOSTRA-data/SSB, kommunal statistikk), der vi også har sammenlignet Jevnaker med andre kommuner. I det statistiske materialet har vi hatt mulighet til å se utviklingen over flere år.

Vi har hatt ulike datainnsamlingstidspunkt over to år fra vinteren 2010 til våren 2012. Kommunen har mot slutten av denne perioden påbegynt gjennomføringen av en gjennomgripende organisasjonsendring. Denne har hatt innvirkning på undersøkelsen fordi intervjuer og svar på spørreundersøkelsen er gitt på noe ulike tidspunkter. Tolkningen av resultatene bør derfor skje med bakgrunnskunnskap også om denne organisasjonsendringen.

NOVA foreslår på bakgrunn av denne undersøkelsen flere tiltak som kommunen kan vurdere for å bedre levekårene for barn og unge. Når kommunen har begrensede ressurser, tenker vi at det er særlig viktig med tiltak hvor man kan komme tidlig inn og eventuelt forebygge problemer som barn og unge ellers vil kunne slite lenge med, enkelte opp i voksen alder. Vi foreslår også tiltak som kan hjelpe flere barn og unge, og har i liten grad sett på svært spesialiserte tiltak som kun svært få barn og unge vil kunne dra nytte av.

Først og fremst bør kommunens ledelse legge til rette for strukturer som utvikler og bidrar til nye initiativ for å få til mer tverretattlig og tverrfaglig samarbeid. En modell for samarbeid som har vist seg å fungere for å gi

helhetlig hjelp, er Familiens hus. Vi foreslår at kommunen bør utrede om dette kan være en hensiktsmessig modell. Undersøkelsen har avdekket at det er et behov for å styrke de tjenestene som jobber direkte med barn og unge. Innen flere tjenester har det, sammenlignet med andre kommuner, vært brukt for lite ressurser. Blant annet har helsesøsterfunksjonen i Jevnaker fått lite ressurser over flere år. Av tidligere forskning vet vi at denne tjenesten er viktig å prioritere for å bedre levekårene for barn, unge og barnefamilier. Blant ansatte i kommunen uttrykkes det et stort behov for egen, eller lett tilgjengelig, kommunepsykolog og skolelege. Undersøkelsen viser også at barnehagene i kommunen må styrke sin bemanning når det gjelder andelen førskolelærere i forhold til antallet ansatte. Den største skolen i kommunen ønsker mer tverrfaglig og tverretatlig samarbeid og oppfølging av elevene. De ansatte opplever å stå overfor mange situasjoner som de ikke har kompetanse til å håndtere. Oppfølgingstjenesten bør styrkes og samarbeidet med skolene forsterkes for å bidra til å senke frafallet i videregående skole. Over tid har barneverntjenesten i kommunen overskredet den offentlige oppsatte grensen for undersøkelsestid på tre måneder i en for stor andel av undersøkelses-sakene. Å få ned saksbehandlingstiden i slike barnevernsaker er et viktig forebyggende tiltak. Flere uttrykker også et behov for flere lavterskeltilbud som blant annet foreldreveiledning og ulike typer samarbeid med foreldregupper. Dette bør styrkes og settes i bedre system. Også NAV sine tjenester til barnefamilier og unge voksne bør gjennomgås og forbedres. Her er vårt råd at kommunen bør vurdere om de skal ta i bruk erfaringer som har blitt gjort i det landsomfattende LOS-prosjektet, der mentorer følger den enkelte meget tett opp.

1 Innledning

Formål med prosjektet

Formålet med undersøkelsen har vært å gjøre en kartlegging av hvordan kommuneansatte opplever tjenestetilbudet til brukere i kommunen. Hensikten har vært å bruke de ansattes erfaringer som et grunnlag for å utvikle tiltak som på kortere og lengre sikt kan bidra til å bedre levekårene i Jevnaker kommune. Faktorer som påvirker levekårsindekser er som regel mange og komplekse, men samtidig vet man at noe har større innvirkning, blant annet forebyggende arbeid. Vi har holdt et fokus på barn og unge som står i fare for en risikofylt utvikling, samt utsatte og marginaliserte barnefamilier. Viktig her har vært *primærforebyggende* tiltak i kommunen; barnas oppvekstarenaer og tiltak overfor barnefamilier generelt: barnehage, skole, fritidstilbud, og andre felles nærmiljøtiltak. Andre viktige *sekundærforebyggende* tiltak i kommunen er blant annet: barnevern, sosialtjenesten, helsesøster, åpen barnehage. Prosjektets omfang og størrelse har medført at vi har måttet begrense fokuset til noen bestemte tjenesteområder i kommunen: barnevern, helsesøstertjenesten, BUP, PPT, barnehager, skoler og sosialtjenesten (NAV). Det har vært viktig å se på tjenesteområdene hver for seg, men også hvordan de samarbeider med hverandre.

Delmål:

1. På bakgrunn av intervju med de ansatte (i tjenestene nevnt ovenfor) og gjennomgang av statistikk, skulle vi identifisere svakheter og mangler ved det forebyggende arbeidet i kommunene.
2. Å finne ut hvilke tiltak og ressurser barnehage og skole setter inn i forhold til de læresvake og utsatte barna.
3. Å undersøke hvordan helsesøstertjenesten opplever sin situasjon og samarbeidet med andre instanser, blant annet med skole og barnevern. Hvordan blir det psykiske helsevernet ivaretatt i kommunen?
4. Det har også vært viktig å se på hvordan barnevernstjenesten samarbeider med fagteam, barnehage, skole, rådgiver, kulturskole, oppfølgingstjenesten og sosialtjenesten (NAV). Videre hvilke tiltak som gjennomføres i forhold til enslige forsørgere og ungdom.

På grunnlag av innsamlet og analyserte data fra kommunen, og tilgjengelig forskning og god praksis fra andre kommuner, har vi utarbeidet forslag til målrettede tiltak og programmer samt videreutvikling av eksisterende tiltak som vil bli presentert i slutten av rapporten.

2 Metode

For å få et bredest mulig erfaringsgrunnlag har vi benyttet ulike metoder.

Intervjuer

Undersøkelsen har blitt gjennomført over en periode på halvannet år. Noen intervjuer ble gjennomført vinteren 2010/2011 samt våren 2011. De siste intervjuene ble gjennomført våren 2012. Kommunen har i denne perioden gjennomført en gjennomgripende organisasjonsforandring der tjenestene har kommet under helt andre paraplyer. Dette har følgelig påvirket svarene fra respondentene og analysene våre. Til sammen har vi gjennomført kvalitative intervjuer med 24 informanter. Vi har både gjort semistrukturerte individuelle intervjuer og gruppeintervjuer med to eller flere personer. Informantene til enkeltintervjuene er ledere/mellomledere og ansatte i kommunen innen ulike tjenester. Faggrupper som er intervjuet er ansatte innen bl.a. skole, helsetjenesten, barnehage, NAV, kommuneledelsen og kulturskole. Intervjuene var av om lag én times varighet, noen litt lengre.

Questback-undersøkelse

For å få en bredere oversikt over hvordan de kommuneansatte som jobber med barn og unge oppfatter situasjonen har vi komplettert med en elektronisk spørreundersøkelse, kalt Questback, der de ansatte svarte på 35 spørsmål knyttet til problemstillinger i undersøkelsen. Selve undersøkelsen ble gjennomført i perioden 28. april – 11. juni 2011 og ble formidlet til de ansatte via e-post. Undersøkelsen inneholder data for 91 respondenter (91 unike) fra kommunen. De ansatte representerte skole, barnehage, kommuneledelse, barnevern, og helsetjeneste.

Statistisk materiale

Undersøkelsen bygger også på data fra SSBs KOSTRA-tall (Kommune-Stat-Rapportering Analyse) som er et nasjonalt informasjonssystem om kommunal virksomhet. Den gir både informasjon om kommunale og fylkeskommunale tjenester, bruk av ressurser på ulike tjenesteområder og

karakteristika ved befolkningen. Vi har tatt ut data om utdanning, barnehager, barnevern, sosialhjelp og kommunehelse. Vi har også innhentet noe statistikk og andre opplysninger fra kommunens egne dokumenter, blant annet *Jevnakers kommuneplan for 2009–2021* og *Folkehelseprofil 2012*. Kommunen har gjennomført to undersøkelser det siste året som vi har benyttet oss av som bakgrunnsmateriale. Den ene er den nevnte folkehelseprofil for 2012 med overblikk over hovedtrekkene i innbyggernes helse, miljø og levekår. Den andre undersøkelsen er en innbygger-undersøkelse der kommunens befolkning selv har vurdert sin kommunes tjenester og bomiljø.

Litteraturstudie

Det har også vært nødvendig å gjøre en mindre litteraturstudie med fokus på levekårstiltak for barn/barnefamilier, i noen grad også barneverntiltak (forebyggende tiltak/hjelpetiltak), modeller for samarbeid mellom hjelpetiltak/instanser som er implementert i andre kommuner. Relevante dokumenter om Jevnaker kommune, produsert av kommunen, er gjennomgått og benyttet i konklusjonene. Vi har også benyttet Jevnaker kommunes *Innbyggerundersøkelse 2011*, for å vurdere vårt materiale opp mot innbyggernes erfaringer. Innbyggerundersøkelsen hadde en relativt lav svarprosent og vi kan derfor kun referere til den uten å ta den med i analysen.

Prosjektet har vært godkjent av personvernombudet NSD.

3 Jevnaker i tall

I analysematerialet inngår både statistikk over kommunen fra SSB (bl.a. KOSTRA-data) samt supplerende statistikk fra både policy-dokumenter samt annen statistikk vi har mottatt fra kommunen.

Visse trender / befolkningstall: landet totalt, fylket og kommunen

Per 31.12.2011 hadde Jevnaker kommune en befolkning på 6.483 innbyggere. Dette er en økning på litt over 100 innbyggere siden forrige årsskifte. Andelen levendefødte barn per 1.000 innbyggere var 11,6 som var litt lavere enn året før (13,6). Andel levendefødte for 2011 var også litt lavere i Jevnaker enn landsgjennomsnittet (12,1). Forventet levealder i Jevnaker ved fødselen var 82,5 år for kvinner og 78,1 år for menn. Forventet levealder er litt lavere enn landsgjennomsnittet både for menn og kvinner.

Innflyttingsraten til kommunen har steget fra 2010 til 2011, og ligger i 2011 litt høyere (65,9 per 1.000) sammenlignet med raten for hele landet (61,3). Utflyttingsraten har samtidig (også ifølge KOSTRA) sunket fra 2010 til 2011, og ligger nå litt lavere (47,7 per 1.000) enn den for hele landet (51,9).

Andel barn og unge i befolkningen

Som det framgår av tabell 1, ligger andelen barn og unge i Jevnaker i 2011 nokså nær den for hele landet, utenom Oslo. Det eneste unntaket finner vi i aldersgruppen 1–5 år hvor andelen i denne aldersgruppen ligger på 5,7 prosent sammenlignet med 6,2 i hele landet. Jevnaker ligger nærmere aldersfordelingen av barn og unge i hele landet (utenom Oslo) enn det Oppland som helhet gjør.

Tabell 1. Andel barn og unge i ulike aldersgrupper i forhold til total befolkning. Jevnaker kommune 2010–2011, kommunegruppe 10, Oppland og i hele landet (2011). Prosent

	0532 Jevnaker	0532 Jevnaker	EAK Landet	EAKUO Landet uten Oslo	EKA05 Oppland	EKG10 Kostra- gruppe 10
	2011	2010	2011	2011	2011	2011
Andel 0-åring	1,2	1,2	1,2	1,2	1	1,1
Andel 1–5 år	5,7	5,5	6,3	6,2	5,3	6,2
Andel 6–15 år	12,7	13,2	12,4	12,7	11,9	13,1
Andel 16–18 år	4,1	3,9	3,9	4,1	3,9	4,2

Oppland har en enda lavere andel 1–5-åring (5,3 prosent), og også en lavere andel 6–15-åring (11,9) enn det vi finner i hele landet utenom Oslo (12,7 prosent). Kommuner i KOSTRA-gruppe 10 ligger litt nærmere Jevnaker og hele landet (utenom Oslo) enn det Oppland gjør når det gjelder aldersfordeling barn og unge i forhold til total befolkning.

Minoritetsspråklige/innvandrerbefolkning

Andel innvandrerbefolkning er vesentlig lavere i Jevnaker både for aldersgruppen 0–5, 1–5 og 0–16 år sammenliknet med hele landet (KOSTRA-data for 2010)¹. Men andelene av innvandrerbefolkning i disse aldersgruppene i Jevnaker ligger nokså nær både den i kommunegruppe 10 og Oppland fylke. Ikke alle i innvandrerbefolkningen er minoritetsspråklige, dette vil avhenge bl.a. av landbakgrunn og botid i Norge/Norden.

Barnehager og dekning

KOSTRA-data for 2011 viser at man i Jevnaker dette året hadde en barnehagedekning på 81,8 prosent av 1–5-åringene. Dette var en nedgang fra nær 86 prosent i 2010². Tilsvarende prosentandeler for barnehagedekning i kommunegruppe 10 (88,5 prosent), Oppland (90,5 prosent) og hele landet utenom Oslo (90,4 prosent), var alle vesentlig høyere enn Jevnakers dette året. Også for aldersgruppen 0–5 år kom man lavere ut i Jevnaker enn i de andre områdene for 2011 (jf. tabell 2).

¹ KOSTRA-data for 2011 var ikke oppdatert på dette feltet per mai 2012.

² Forutsatt korrekt registrering i KOSTRA.

Når vi ikke tar med de yngste barna, men kun ser på dekningsgrader for aldersgruppen 3–5 år, ser vi også at dekningen gikk ned fra 2010 til 2011 (fra 92,2 til 88,4 prosent). Dette nivået er også lavere enn de områdene vi sammenlikner med (kommunegruppe 10, Oppland som helhet og landet som helhet (utenom Oslo)).

Tabell 2. Dekningsgrad av barnehageplasser i Jevnaker kommune 2010–2011, kommunegruppe 10, Oppland og i hele landet 2011.

	0532 Jevnaker 2011	0532 Jevnaker 2010	KG10 Gj.snitt kommune gruppe 10 2011	KA05 Gj.snitt Oppland 2011	AKUO Gj.snitt landet utenom Oslo 2011	AK Gj.snitt alle kommuner 2011
Andel barn 1–5 år med barnehageplass	81,8	85,6	88,5	90,5	90,4	89,6
Andel barn 3–5 år med barnehageplass	88,4	92,2	96,2	98,2	97,0	96,2
Andel barn 0–5 år med barnehageplass	67,7	69,9	75,6	76,9	76,8	75,8
Andel ansatte med førskolelærer-utdanning	21,8	27,7	31,9	31,7	32,9	32,4

Kilde: SSB KOSTRA, C Barnehager nivå 2 www.ssb.no

For både 2010 og 2011 er dekningsgraden lavere for barn 0–5 år (i underkant av 70 prosent) sammenliknet med landsgjennomsnittet (75–77 prosent), Oppland fylke (vel 76 prosent) og kommunegruppe 10 (nær 75 prosent). Dette kan skyldes relativt få barnehageplasser for spedbarn i Jevnaker kommune både i 2010 og 2011 – enten på grunn av lav prioritering eller et lavere behov.

På en annen viktig barnehageindikator, andel ansatte med førskolelærer-utdanning, ligger kommunen meget lavt i 2011 sammenliknet med både andre kommuner i KOSTRA-gruppe 10, Oppland og hele landet. Bare vel 21 prosent av kommunens barnehageansatte hadde dette året førskolelærer-utdanning, mot 32–33 prosent i de andre kommunene. Kommunen har hatt en nedgang i andelen ansatte med førskolelærerutdanning fra nær 28 prosent i 2010 og om lag 26 prosent i 2009.

I tillegg til at Jevnaker ligger lavt på andel førskolelærere både i regional og nasjonal sammenheng (og viser nedgang siste året), påpeker Elin S. Lunde i en artikkel (jf. SSBs pressemelding) at Norge ligger lavt på dette målet i europeisk sammenheng.

FNs barnefond har undersøkt barns oppvekstvilkår i en rekke land, blant annet barnehagene. Under kriteriene for omsorg for små barn tilfredsstillende ikke norske barnehager minimumskravet om minst 80 prosent ansatte med grunnleggende opplæring innenfor barneomsorg. Videre oppfyller ikke Norge kravet om 50 prosent ansatte med minst tre års barnefaglig utdanning. Vi ligger etter en rekke andre europeiske land når det gjelder andel fagutdannet barnehagepersonell. (Lunde, 2012).

Også Folkehelseinstituttet har vært opptatt av at lav kvalitet på barnehagetilbudet, det vil si mangel på utdannet personell, kan svekke de positive virkningene som en god barnehage kan gi (Major, Dalgard et al. 2011).

Innenfor feltet barn og unge lå Jevnaker kommune i 2011 fortsatt ganske lavt i forhold til satsning på det vi vet er viktige indikatorer for å bedre levevilkår.

Kommunehelsetjenesten – helsestasjoner/skolehelsetjeneste

Vi ser at andelen nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst fra fødeavdelingen ligger høyt i Jevnaker kommune. I årene 2009–2011 har man ligget på 93–95 prosent. Til sammenlikning dekker kommunegruppe 10 kun 82 prosent av de nyfødte med hjemmebesøk i denne perioden, og gjennomsnittet i Oppland er kun 78 prosent. Landsgjennomsnittet var også 78 prosent i 2011.

Andelen 2–3-åringene i Jevnaker som har gjennomført helseundersøkelsen, har variert de 2–3 siste årene. I 2011 var andelen nede i 77 prosent, noe som er meget lavt. Samtidig hadde kommunen en svært høy notering i 2010. Men i 2009 var tallet 81 prosent, så man har tilsynelatende ingen stabil situasjon når det gjelder denne aldersgruppen. I hele landet hadde 98–100 prosent av 2–3-åringene fått denne helseundersøkelsen. I Oppland gjaldt det 96 prosent og i kommunegruppe 10 hadde alle blitt undersøkt³.

³ Alle de høye andelenene, fra 100-108 prosent tyder på litt usikre tall når det gjelder denne indikatoren (om man tar inn andre aldersgrupper i teller enn i nevner når man leverer data – eller andre forhold). Det er underlig at kommunegruppe 10 kan ligge så høyt når en av kommunene, Jevnaker, ligger vesentlig lavere dette året.

Tabell 3. Kommunehelsetjenesten i Jevnaker kommune 2009–2011, kommunegruppe 10, Oppland og i hele landet 2011. Utdrag av indikatorer (dekning når det gjelder førskolebarn og 1.klassinger) (Kilde: SSB, KOSTRA)

	0532 Jevnaker 2011	0532 Jevnaker 2010	0532 Jevnaker 2009	KG10 Gj.snitt kommune- gruppe 10 2011	KA05 Gj.snitt Oppland 2011	AKUO Gj.snitt landet utenom Oslo 2011	AK Gj.snitt alle kommuner 2011
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst	93	95	94	82	78	82	78
Andel barn som har fullført helseundersøkelse ved 2–3-årsalder	77	108	81	100	96	100	98
Andel barn som har fullført helseundersøkelse innen utgangen av 1. skoletrinn	91	92	95	95	91	90	89
Årsverk av helsesøstre pr. 10 000 innbyggere 0–5 år. Funksjon 232	38,1	40,0	..	59,0	63,0	57,8	55,6

Kilde: SSB KOSTRA, E Kommunehelse nivå 2 www.ssb.no

Andelen barn som har gjennomført helseundersøkelse innen utgangen av 1. skoletrinn ligger i Jevnaker på 91 prosent i 2011. Dette svarer til gjennomsnittet for Oppland og kommunegruppe 10 det samme året. Jevnaker har på dette målet sunket fra 95 prosent i 2009.

Med så gode tall for disse undersøkelsene skulle en forventet at helsesøsterårsverkene var om lag som i de sammenliknede områdene. Det er imidlertid ikke tilfelle. KOSTRA-tallene viser kun 38,1 helsesøsterårsverk per 10.000 0–5-åringere i Jevnaker i 2011, mot 56,1 i hele landet, 63 i Oppland og 60 i kommunegruppe 10.

Dette tyder på at helsesøstrene i kommunen strekker seg langt, kanskje lengre enn man kunne forvente. Dette kan imidlertid gå ut over tid til å samarbeide med andre, tilgjengelig tidsbruk i mer komplekse saker og så videre. Forskning har vist at helsestasjonsfunksjonen er svært viktig for barn og unge, derfor er det viktig å satse på dette området.

Elever i skolen, spesialundervisning, andre ekstratiltak

Ifølge KOSTRA-data er vel 96 prosent av kommunens innbyggere i alderen 6–15 år registrert i Jevnakers grunnskoler. Denne andelen var den samme i 2009 – og er kun litt lavere enn tilsvarende andel for Oppland og Kostra-gruppe 10. Andelen i grunnskolen i denne alderen er for landet utenom Oslo 97,5 prosent i 2011.

Vel 2 prosent av elevene i grunnskolen får særskilt norskopplæring. Denne andelen økte fra kun 1,4 prosent i 2010. For KOSTRA-gruppe 10 er den tilsvarende andelen 4,2 prosent og for Oppland 4,6. For landet utenom Oslo er andelen 5,5 prosent – og 7,5 prosent for landet som helhet.

Tabell 4. Andel elever i kommunens grunnskoler, andel med særskilt norskopplæring mv, andel med spesialundervisning og andel med skoleskyss. Jevnaker kommune 2010–2011, kommunegruppe 10, Oppland og i hele landet 2011 (Kilde: SSB, KOSTRA)

	0532 Jevnaker 2011	0532 Jevnaker 2010	EKG10 Kostra- gruppe 10 2011	EKA05 Oppland 2011	EAKUO Landet uten Oslo 2011	EAK Landet 2011
Andel elever i kommunens grunnskoler, av kommunens innbyggere 6–15 år	96,4	96,4	97,2	99,1	97,5	96,9
Andel elever i grunnskolen som får særskilt norskopplæring	2,2	1,4	4,2	4,6	5,5	7,4
Andel elever i grunnskolen som får morsmålsopplæring	0	0	0,8	2,0	2,7	3,0
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning	7,7	10,5	9,0	7,7	8,6	8,6
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 1.–4. trinn	4,9	6,8	6,1	4,9	5,7	5,6
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 5.–7. trinn	7,0	9,5	9,9	8,5	9,8	9,8
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 8.-10. trinn	11,2	15,6	11,4	10,2	11,2	11,2
Andel timer spesialundervisning av antall lærertimer totalt	12,4	16,1	18,7	17,2	18,3	18,1
Andel elever i grunnskolen som får tilbud om skoleskyss	33,3	34,8	38,1	39,8	24,2	22,5

Nær 8 prosent av elevene i grunnskolen i Jevnaker fikk spesialundervisning i 2011. Dette var en nedgang fra nær 10,5 prosent i 2010. I kommuner av samme størrelse (KOSTRA-gruppe 10) fikk om lag 9 prosent spesialundervisning i 2011, mens Oppland er på nøyaktig samme nivået som Jevnaker (nær 8 prosent). I landet utenom Oslo fikk 8,6 prosent spesialundervisning.

Andelen med spesialundervisning i kommunen gikk ned i alle de registrerte gruppene av klassetrinn fra 2010 til 2011 (1.–4., 5.–7. og 8.–10. trinn). Vi tolker derfor nedgangen som en ønsket politisk utvikling fra kommunens side. Ellers ville det være rart at man tilfeldigvis i alle klassetrinn samtidig fant og dekket et lavere behov for spesialundervisning enn året før. Nedgangen var kraftigst på 8.–10. trinn. Her har man likevel i 2011 lagt seg på samme nivå som kommuner i KOSTRA-gruppe 10 og landet som helhet. Men for de to andre gruppene av klassetrinn (1.–4. og 5.–7.trinn), har man gjennom nedgangen fra 2010 til 2011 nå lagt seg på et lavere nivå enn det vi finner for kommuner i KOSTRA-gruppe 10 og i landet som helhet.

Andel timer med spesialundervisning av antall læretimer totalt, falt fra 16,1 prosent i 2010 til 12,1 prosent i 2011. Med dette nye måltallet på denne indikatoren har Jevnaker lagt seg betydelig lavere enn alle andre kommunegrupper vi sammenlikner med i 2011 – både kommuner i KOSTRA-gruppe 10, i Oppland som helhet, i landet som helhet – både med og utenom Oslo. I alle de andre områdene er andel timer med spesialundervisning av antall læretimer totalt i størrelsesorden 17,2 til 18,3 prosent

Med det fokus på barn og unge som ble påpekt fra kommunens side gjennom oppdraget til NOVA, er vi litt usikre på politikken som nå føres gjennom denne reduksjonen i tilbudet om spesialundervisning.

Når det gjelder skoleskyss ligger man på om lag samme nivå i 2010 og 2011 – 33–34 prosent av elevene i grunnskolen får tilbud om skoleskyss. I kommuner vi sammenlikner med er tallene dels noe høyere (kommuner i kommunegruppe 10 og Oppland 38–40 prosent), i landet som helhet vesentlig lavere (24–24 prosent). Forskjellene i andelen som får skoleskyss regner vi med i det vesentligste skyldes ulikheter i bosettingsstruktur mellom kommunene.

Barnevern

Av KOSTRA-data i SSB framgår det at Jevnaker kommune både i 2010 og 2011 ligger høyere, og til dels vesentlig høyere, på sentrale barnevern-indikatorer enn gjennomsnittet for kommuner i hele landet og kommune-gruppe 10. Man ligger også en god del høyere enn gjennomsnittet for Oppland fylke. Trenden i kommunen er også en vesentlig økning fra 2010 til 2011. Det er spesielt for indikatorene andel barn med barneverntiltak i forhold til innbyggere 0–17 og 0–22 år at man ligger forholdsvis høyt. Når det gjelder prosentvis barn med undersøkelser i barnevernet i forhold til antall innbyggere 0–17 år, ligger man noe over kommunegruppe 10 og Oppland fylke i 2010, og trenden her er igjen en økning i forhold til året før.

Tabell 5. Barn i barneverntiltak i Jevnaker kommune 2009–2011, kommunegruppe 10, Oppland og i hele landet 2011.

	0532 Jevnaker 2011	0532 Jevnaker 2010	0532 Jevnaker 2009	KG10 Gj.snitt kommune- gruppe 10 2011	KA05 Gj.snitt Oppland 2011	AKUO Gj.snitt landet utenom Oslo 2011	AK Gj.snitt alle kommun- er 2011
Barn med under- søkelse ift. antall innbyggere 0–17 år, prosent	6,5	4,4	5,2	4,3	4,0	3,9	3,9
Andel barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0–17 år	8,6	7,1	6,7	5,6	5,2	4,7	4,7
Andel barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0–22 år	6,7	5,6	5,3	4,3	3,9	3,7	3,6
Andel undersøkelser med behandlingstid over 3 måneder, prosent	47,1	29,2	47,4	30,3	36,0	26,5	24,5
Andel barn med barneverntiltak per 31.12 med utarbeidet plan, prosent	54	77	41	83	87	80	81

Kilde: SSB KOSTRA, H Barnevern nivå 2 www.ssb.no

Av tabell 5 ser vi også at Jevnaker i 2011 hadde en meget stor andel undersøkelser i barnevernet med behandlingstid over tre måneder – hele 47 prosent. Dette var en forverring fra 2010 hvor man var nede i 29 prosent. Men denne

situasjonen er ikke enestående, for også i 2009 rapporterte kommunen om at 47 prosent av undersøkelsene varte over tre måneder. Landsgjennomsnittet for så lang behandlingstid er i underkant av 25 prosent av alle undersøkelsene i 2011. I kommunegruppe 10 er den tilsvarende prosenten noe høyere, vel 30. I Oppland var andelen undersøkelser med behandlingstid over tre måneder 36 prosent i 2011. Avstanden opp til Jevnakers 47 prosent i 2011 er likevel meget stor.

Vi har fått tilgang til den statistikken som kommunen har sendt til Fylkesmannen i Oppland som viser hvor mange meldinger barneverntjenesten får per halvår. Høsten 2010 ble det gjennomgått 36 meldinger til barneverntjenesten. Kun 5,6 prosent ble da henlagt. Våren 2011 ble det mottatt 59 meldinger hos barneverntjenesten og høsten 2011 43 meldinger. Høsten 2011 ble over halvparten, 24 meldinger, henlagt.

Også på en annen barnevernindikator, andelen barn med barneverntiltak per 31.12. som hadde fått utarbeidet en plan, hadde Jevnaker en svak måling. Bare 54 prosent av barna hadde fått utarbeidet en slik plan i 2011. Dette var en nedgang fra 77 prosent i 2010. I landet som helhet hadde 81 prosent av barna i barneverntiltak ved utgangen av 2011 fått utarbeidet en plan ifølge KOSTRA-data. Kommunegruppe 10 lå enda høyere, på 83 prosent, mens Oppland lå på hele 86 prosent. Jevnaker ligger altså betydelig lavere sammenliknet med relevante geografiske områder.

Barnevernstatistikken kan gi uttrykk for minst to forhold, Det ene forholdet er at man har identifisert en god del barn og unge som trenger tiltak fra barneverntjenesten, og man gir også hjelp til en noe større andel barn enn i sammenlikningsområder. Et annet forhold er at man muligens skulle ha gitt hjelp til enda noen flere. Trolig skulle man ha kommet tidligere inn i sakene og med mer tverrfaglig samarbeid/innsats. Det vil kreve nærmere undersøkelser å avgjøre kommunenes status på feltet ytterligere.

Slike spørsmål vil vi drøfte nærmere i avslutningskapitlet også på basis av funn som det redegjøres for i andre kapitler.

Sosialhjelp

Med hensyn til bruk av sosialhjelp er andelen for flere indikatorer (mottakere alle aldre og 20–66 år) noe lavere i Jevnaker i 2010 og 2011 sammenliknet

med både Oppland og hele landet. Men gjennomsnittlig stønadslengde for mottakere 18–24 år er noe høyere enn både gjennomsnittet for Oppland og hele landet, spesielt i 2010.

Gjennomsnittlig stønadslengde for 18–24-åringene gikk imidlertid noe ned i Jevnaker fra 2010 til 2011 (fra 4 måneder til 3,8). De tilsvarende tallene for Oppland, kommunegruppe 10 og hele landet for 2011 var imidlertid ikke oppgitt for dette målet enda ved lesedato.

Tabell 6. Bruk av sosialhjelp (ulike aldersgrupper) og stønadslengde 18–24 år i Jevnaker kommune 2009–2011, kommunegruppe 10, Oppland og i hele landet 2011.

	0532 Jevnaker 2011	0532 Jevnaker 2010	0532 Jevnaker 2009	KG10 Gj.snitt kommune- gruppe 10 2011	KA05 Gj.snitt Oppland 2011	AKUO Gj.snitt landet utenom Oslo 2011	AK Gj.snitt alle kommuner 2011
Andelen sosialhjelps- mottakere i forhold til innbyggere	2,0	2,0	1,7	2,1	2,7	2,4	2,5
Andelen sosialhjelps- mottakere i forhold til innbyggere i alderen 20–66 år	3,3	3,4	2,8	3,6	4,5	4,0	4,1
Andelen sosialhjelps- mottakere i alderen 20– 66 år, av innbyggerne 20–66 år	2,9	2,8	2,4	3,3	4,2	3,7	3,8
Gjennomsnittlig stønadslengde mottakere 18–24 år	3,8	4,0	4,1	4,1 ⁴	3,4 ⁵	3,7 ⁶	3,7 ⁷

Kilde: SSB KOSTRA, Sosialhjelp nivå 2 www.ssb.no

I følge KOSTRA 2011 hadde ikke kommunen gjennomført noen egen brukerundersøkelse blant mottakerne av sosialhjelp dette året.

⁴ Gjelder 2010, da 2011-tallet ikke var oppgitt i KOSTRA for denne gruppen (Gjennomsnitt kommunegruppe 10) ved lesingen av disse verdiene (mai 2012).

⁵ Gjelder 2010, da 2011-tallet ikke var oppgitt i KOSTRA for Oppland ved lesingen av disse verdiene (mai 2012).

⁶ Gjelder 2010, da 2011-tallet ikke var oppgitt i KOSTRA for hele landet utenom Oslo ved lesingen av disse verdiene (mai 2012).

⁷ Gjelder 2010, da 2011-tallet ikke var oppgitt i KOSTRA for hele landet ved lesingen av disse verdiene (mai 2012).

Arbeidsledighet blant 16–24-åringer

I 2009 var andelen arbeidsledige i alderen 16–24 år på 3,8 prosent i Jevnaker kommune, men har sunket jevnt siden. I 2010 ble det registrert en ledighet i denne aldersgruppen på 3,2 prosent og i 2011 var den 2,6 prosent.

Tabell 7. Andel arbeidsledige blant 18–24-åringer i Jevnaker kommune 2009–2011, kommunegruppe 10, Oppland og i hele landet 2011. Prosent

	0532 Jevnaker 2011	0532 Jevnaker 2010	0532 Jevnaker 2009	KG10 Gj.snitt kommune- gruppe 10 2011	KA05 Gj.snitt Oppland 2011	AKUO Gj.snitt landet utenom Oslo 2011	AK Gj.snitt alle kommun- er 2011
Andel arbeids- ledige blant 16–24-åringer	2,6	3,2	3,8	1,8	2,0	1,9	1,9

Arbeidsledigheten i sammenlikningskommunene (KOSTRA-gruppe 10) var imidlertid 1,8 prosent i 2011, og altså enda lavere enn i Jevnaker. Gjennomsnittet i Oppland (2,0) og i hele landet (1,9 både med og utenom Oslo) var også noe lavere enn i Jevnaker.

Oppsummering

Jevnaker er en sentralt beliggende østlandskommune med samarbeidsbånd til flere regioner. Den ligger ved Randsfjorden i Oppland kommune, og grenser til blant annet Ringerike kommune (Buskerud) i sør og Gran kommune (Oppland/Hadeland) i nord.

- Jevnaker hadde ved inngangen til 2012 en befolkning på nær 6.500 innbyggere. Innbyggertallet økte med om lag 100 personer fra 2010 til 2011. Andelen levendefødte barn per 1.000 innbyggere er litt lavere enn for landet som helhet. Kommunen har imidlertid en stigende innflyttingsrate fra 2010 til 2011 som ligger noe over landet som helhet. Forventet levealder ved fødsel var 82,5 år for kvinner og 78,1 år for menn. Dette var litt lavere enn i landet som helhet.
- Andelen barn og unge av den totale befolkningen i 2011 var i Jevnaker prosentvis nokså nær den for gjennomsnittet av alle kommuner i landet utenom Oslo. Dette gjaldt både andel 0-åringer, andel 1–5, 6–15 og 16–18 år.

- Andelen innvandrerbefolkning i aldersgruppene 0–5, 1–5 og 0–16 år er vesentlig lavere i Jevnaker sammenliknet med hele landet, men likevel nokså nær de tilsvarende andelene for Oppland fylke.
- Barnehagedekningen i Jevnaker var ifølge KOSTRA-data (SSB) på 81,8 prosent av 1–5-åringene i 2011. Dette var lavere enn både landet som helhet og Oppland fylke. Kommunen hadde en nedgang fra nær 86 prosent i 2010. Også for 3–5-åringer gikk andelen i barnehager ned i Jevnaker fra 2010 til 2011. For denne aldersgruppen lå man i 2011 lavere enn både gjennomsnittet for hele landet, for Oppland og for kommunegruppe 10 (kommuner av om lag samme størrelse i hele landet).
- På en annen viktig barnhageindikator, andelen ansatte med førskolelærerutdanning, ligger kommunen på 21 prosent i 2011. Det er meget lavt sammenliknet med både det tilsvarende gjennomsnittet for hele landet, for Oppland og for kommunegruppe 10 (alle 32–33 prosent). Jevnaker har hatt en nedgang i denne andelen fra nær 28 prosent i 2010.
- Andelen nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst fra fødeavdelingen, ligger derimot meget høyt i Jevnaker. I alle årene 2009–2011 har man her ligget på 93–95 prosent. Andelen for 2011, 93 prosent, er vesentlig over både landsgjennomsnittet utenom Oslo (82 prosent) og gjennomsnittet for Oppland kommune (78 prosent).
- Andelen 2–3-åringer som har gjennomført helseundersøkelsen varierer svært i Jevnaker kommune de 2–3 siste årene, men var lavt (77 prosent) i 2011 (hele landet utenom Oslo hadde 98 prosent).
- Andelen barn som hadde gjennomført helseundersøkelse innen utgangen av 1. skoletrinn lå på 91 prosent i Jevnaker i 2011. Dette var nokså likt gjennomsnittsandelen i hele landet utenom Oslo (90 prosent) og gjennomsnittet for Oppland (91 prosent).
- Årsverk av helsesøstre per 10.000 innbyggere 0–5 år var svært lav i Jevnaker både i 2010 (40 årsverk) og i 2011 (38 årsverk). Til sammenlikning lå gjennomsnittet for hele landet utenom Oslo på nær 58 årsverk og gjennomsnittet for Oppland på 63 årsverk for dette målet i 2011.

- Bare vel to prosent av elevene fikk særskilt norskopplæring i grunnskolen i Jevnaker i 2011. I Oppland var den tilsvarende andelen nær fem dette året og for hele landet 7,5 prosent. Dette skyldes lav innvandrerandel i Jevnakers barnebefolkning.
- Nær 8 prosent av elevene i grunnskolen fikk spesialundervisning i kommunen i 2011. Nivået var nokså likt både i Oppland og hele landet. Alle alderstrinn hadde en nedgang i andel elever med spesialundervisning i Jevnaker fra 2010 til 2011.
- Man observerte også en nedgang i andel timer spesialundervisning av antall lærertimer totalt i Jevnaker, fra vel 16 i 2010 til vel 12 i 2011. På dette siste målet lå man betydelig under landssnittet i 2011 (vel 18).
- Jevnaker ligger nokså høyt på indikatoren for barn og unge i barneverntiltak per 100 innbyggere (0–17 og 0–22 år) både i 2010 og 2011. Andelen barn og unge i barnevernstiltak blant 0–17-åringene i 2011 var 8,6 prosent i Jevnaker mot 4,7 prosent på landsbasis og 5,2 prosent i gjennomsnitt for Oppland.
- Kommunen hadde også en høy andel undersøkelser i barnevernet med behandlingstid over 3 måneder. Av barnevernets undersøkelser i 2011 varte 47 prosent lenger enn dette, mot 25–26 prosent av undersøkelsene på landsbasis og 36 prosent av undersøkelsene i Oppland.
- Andelen sosialhjelpsmottakere 20–66 år var noen lavere i Jevnaker enn i hele landet i 2010 og 2011. Gjennomsnittlig stønadslengde for mottakere 18–24 år var litt høyere i 2010 (4 måneder) enn gjennomsnitt for Oppland (3,4 måneder) og hele landet (3,7 måneder) dette året (tilsvarende mål ikke publisert enda for 2011 for hele landet).
- Andelen arbeidsledige i alderen 16–24 år har sunket fra 3,8 prosent i 2009 til 2,6 prosent i 2011. Tilsvarende gjennomsnittstall for Oppland var dette året 2 prosent og for hele landet knappe 2 prosent.

4 Spørreundersøkelsen til kommunalt ansatte

Dette notat beskriver resultatene fra en elektronisk spørreundersøkelse som ble gjennomført blant kommunalt ansatte i Jevnaker kommune våren 2011. Formålet med undersøkelsen har vært å identifisere levekårsutfordringer i kommunen og å finne fram til tiltak for å møte disse. Spørreundersøkelsen gikk til ledere, saksbehandlere og fagpersoner i tjenesteområder som barnehage, skole, kultur og fritid, helse, barnevern og sosialtjeneste/NAV og politiet. Viktige spørsmål var hvordan de ansatte i disse tjenesteområdene opplever at levekårssituasjonen er for deres brukergrupper per i dag. På hvilke områder er det særlige utfordringer og hvordan mener de kommunen bør jobbe videre med disse? Vi har dessuten stilt spørsmål om samarbeid mellom ulike tjenesteområder, og om de ansattes opplevelse av kompetanse- og ressursituasjonen på sitt tjenesteområde.

Invitasjon til å delta og en lenke til den elektroniske spørreundersøkelsen ble sendt ut via e-post i uke 17. E-post adresser til aktuelle respondenter ble innhentet gjennom vår kontaktperson i kommunen, via kommunens nettsider og ved kontakt med nøkkelpersoner på de ulike tjenesteområdene i kommunen. Det ble sendt ut 176 invitasjoner og totalt svarte 91 av disse på undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 51. I denne sammenheng er det verd å merke seg at vi ikke har fått noen svar fra ansatte i SFO, noe vi var litt usikre på om vi skulle få. Hvis vi ekskluderer SFO blir svarprosenten litt høyere, anslagsvis rundt 60 prosent.

Klart flest blant de som svarte på undersøkelsen jobber i skolesektoren. Dette gjelder om lag 60 prosent av respondentene. Fordi antallet respondenter er lavt for de andre tjenesteområdene kan vi ikke gjøre separate analyser for hvert enkelt tjenesteområde. Vi ønsker likevel å skille mellom tjenesteområder med litt ulik karakter og har derfor laget to grupper som brukes senere i dette notatet. Vi har gruppert ansatte som jobber i barnehage, barneskole, ungdomsskole, og ved kulturskole/bibliotek/ungdomsklubb i en gruppe og kalt denne «opplæring og fritid». Ansatte som jobber ved

helsestasjon, barnevern, NAV/sosialkontor og politi er samlet i en annen gruppe kalt «hjelpetjenester og politi». Her inngår også ansatte som har krysset av for at de jobber i kommuneadministrasjonen eller som har krysset av for «annet».

Tabell 1 Antall og andel blant respondentene som jobber ved ulike tjenesteområder i kommunen.

Hvilket tjenesteområde jobber du ved	N	%
Kommuneadministrasjonen	3	3,3
Barnehage	8	8,9
Barneskole	33	36,7
Ungdomsskole	19	21,1
PPT	5	5,6
Kulturskole/bibliotek/ungdomsklubb	4	4,4
Helsestasjon/helsetjeneste	5	5,6
Barnevern	4	4,4
NAV/sosialtjenesten	7	7,8
Politiet	2	2,2
Annet	1	
Totalt	91	100,0

Innledningsvis i spørreskjemaet fikk de ansatte i Jevnaker kommune spørsmål om hvor lenge de hadde jobbet i kommunen og hva som var deres høyeste fullførte utdanning. Tabell 2 nedenfor viser respondentenes svar på disse spørsmålene.

Tabell 2 Svar på spørsmål om ansiennitet og utdanningslengde.

Hvor lenge har du jobbet i kommunen?	N	%
0–2 år	18	18,7
3–6 år	21	23,1
Mer enn 6 år	52	57,1
Totalt	91	100,0
Hva er din høyeste fullførte utdanning?		
Videregående skole	9	9,9
Lavere grad fra høyskole/universitet (opp til 3 år)	14	15,4
Høyere grad fra høyskole/universitet (mer enn 3 år)	66	72,5
Annet, spesifiser her	2	2,2
Totalt	91	100,0

En klar majoritet blant respondentene har jobbet tre år eller mer i kommunen og de bør ha et relativt godt grunnlag for å svare på undersøkelsen. Kun 18 respondenter har mindre enn tre års fartstid i kommunen. Videre er utdanningsnivået relativt høyt. 66 prosent har krysset av for mer enn tre års utdanning fra høyskole eller universitet, mens 23 prosent har lavere utdanning.

Vi skal gå over til å se på hvilke brukergrupper de som har svart på undersøkelsen vanligvis jobber med. Tabell 3 nedenfor viser andelene som vanligvis jobber med barn i ulike aldersgrupper, med foreldre og med andre innbyggere etter hvilke tjenesteområder de jobber innen. I og med at mange jobber med flere brukergrupper, var det mulig å sette flere kryss samtidig.

Tabell 3 Hvilke aldersgrupper brukerne vanligvis jobber med etter tjenesteområde. Prosent.

Hvilken aldersgruppe jobber du vanligvis med?	Opplæring og fritid	Hjelpetjenester og politi	Totalt
Små barn (0–5 år)	19	33	23
Større barn (6–12 år)	63	44	57
Ungdom (13–17 år)	44	44	44
Unge voksne (18–25 år)	3	44	15
Foreldre	16	74	33
Andre innbyggere	3	41	14
N	64	27	91

Over halvparten (57 prosent) av respondentene jobber med barn i alderen 6–12 år, nær halvparten jobber også med ungdom (44 prosent), mens én av tre har oppgitt at de vanligvis jobber med foreldre. Minst vanlig er det at respondentene jobber med unge voksne (18–25 år) eller det vi har kalt andre innbyggere. At hovedvekten ligger på barn i skolealder kan sannsynligvis forklares med at majoriteten av respondentene er ansatt i skolen. Vi ser dessuten et tydelig skille mellom tjenesteområdene vi har gruppert under tittelen «opplæring og fritid» og de vi har kalt «hjelpetjenester og politi». Blant respondenter i den sistnevnte gruppen er andelen som jobber med unge voksne, foreldre eller andre innbyggere ikke uventet langt større enn andelene blant ansatte i opplærings- eller fritidssektoren.

Levekårssituasjonen i kommunen

Et viktig formål med undersøkelsen har vært å identifisere levekårsutfordringer i kommunen. Eller sagt med andre ord, å finne ut hvor de som jobber med barn, unge og foreldre i Jevnaker kommune opplever at «skolen trykker».

Levekår sier noe om folks mulighet til å leve et godt liv. Hva vi oppfatter som det gode liv, og hva som oppfattes som gode eller dårlige levekår, vil imidlertid variere over tid og mellom forskjellige kulturer. Levekår er med andre ord et normativt begrep. Innenfor et samfunn og innenfor en gitt tidsperiode, vil det likevel være relativt bred enighet om noen grunnleggende verdier. For eksempel vil de fleste oppleve at det å ha tak over hodet, å føle seg trygg, å ha god helse, å ha en økonomi som gjør en i stand til å delta i aktiviteter på linje med andre og å ha venner, er viktig for å leve et godt liv. Mange vil også mene at det å ha mulighet til å realisere seg selv gjennom utdanning og arbeid er viktig.

I nordisk levekårsforskning blir levekår ofte presentert i forhold til følgende faktorer/komponenter:

- Økonomiske forhold
- Sysselsetting og arbeidsforhold
- Bolig og boforhold
- Utdanning
- Fritid
- Sosialt nettverk
- Helse
- Trygghet

Spørsmålene som ble gitt til respondentene i Jevnaker tok utgangspunkt i denne inndeling og de fikk listet opp åtte levekårsområder: 1) husholdsøkonomi, 2) sysselsetting og muligheter på arbeidsmarkedet, 3) bolig og boområder, 4) utdanningsnivået i befolkningen, 5) fritidstilbud og kulturopplevelser, 6) sosiale møteplasser og samhold, 7) fysisk og psykisk helse og 8) trygghet. Tabell 4 nedenfor viser andelene som mente levekårssituasjonen var «svært god», «ganske god», «verken god eller dårlig», «ganske dårlig» og «svært dårlig» når de gjaldt de åtte levekårsområdene.

Tabell 4 Svar på spørsmål om hvordan respondentene opplever levekårssituasjonen i kommunen på ulike områder. Prosent.

	svært gode	ganske gode	verken gode eller dårlige	ganske dårlig	svært dårlige	Totalt	N
Bolig/boområder	18	56	21	4	1	100	91
Trygghet	6	59	32	3	0	100	90
Fritid/kultur	12	39	32	16	1	100	90
Økonomi	1	45	48	6	0	100	87
Sysselsetting	1	33	35	28	2	100	88
Utdanningsnivå	16	16	40	43	1	100	90
Helse	1	23	54	20	1	100	90
Sosiale møteplasser	1	19	55	20	5	100	91

Flest mener at levekårene er gode når det gjelder bolig og boområder. Dette gjelder tre av fire, mens om lag to av tre opplever trygghetssituasjonen i kommunen som svært eller ganske god. Om lag halvparten har også krysset av for at de mener fritidstilbudet og tilgangen på kulturopplevelser er svært eller ganske god. Omtrent like mange mener situasjonen i kommunen er god når det gjelder husholdsøkonomien til innbyggerne. De områdene som får lavest oppslutninger er de vi har kalt «sosiale møteplasser og samhold» og området «fysisk og psykisk helse». Bare rundt 20 prosent av respondentene mener levekårssituasjonen er svært eller ganske god i Jevnaker når det gjelder disse levekårsområdene. Relativt mange har imidlertid krysset av for at situasjonen verken er god eller dårlig på disse områdene. Det er for områdene «utdanningsnivå i befolkningen» og «sysselsetting og muligheter på arbeidsmarkedet» at flest opplever at levekårssituasjonen er direkte dårlig (ganske eller svært dårlig).

En nærmere analyse viser at respondenter som jobber i tjenester relatert til barnehage, skole og fritid, gir en noe mer positiv beskrivelse av levekårene i kommunen enn respondenter som jobber innen hjelpetjenester og politi (analysene vises ikke her).

I tillegg til å vurdere levekårssituasjonen i kommunen per i dag, fikk respondentene spørsmål om hvilke levekårsområder de mente det var viktigst å prioritere for å bedre levekårene til barn og unge i Jevnaker. Tabell 5 nedenfor gjengir svarene på disse spørsmålene.

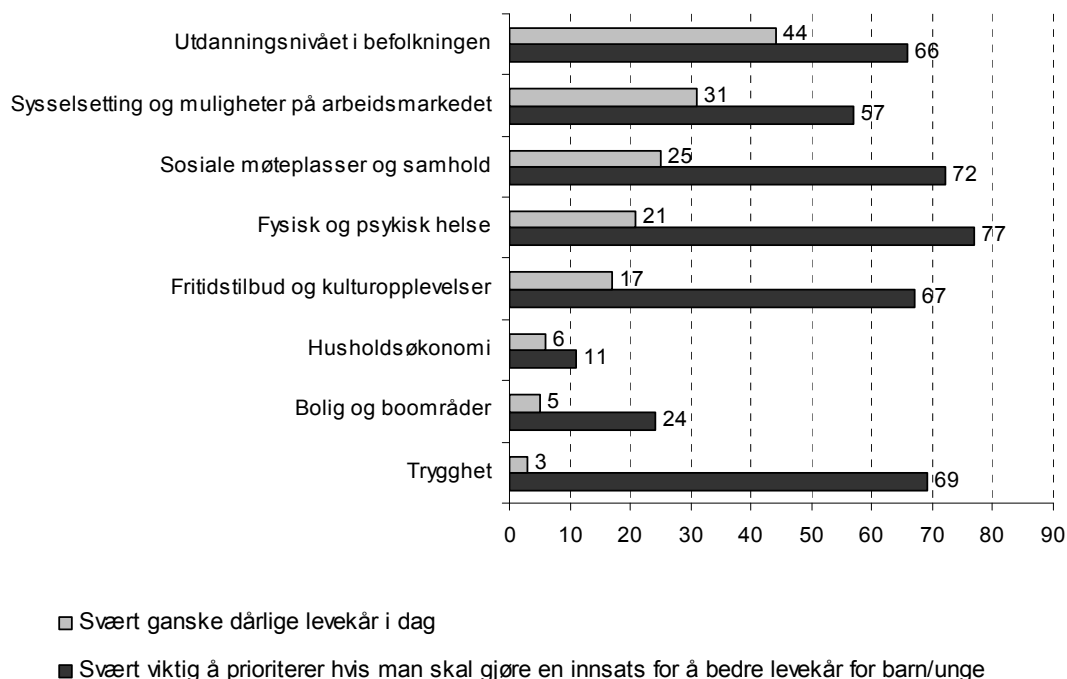
Tabell 5 Svar på spørsmål om hvilke levekårsområder respondentene mener det er viktigst å prioritere. Prosent.

	Svært viktig	Ganske viktig	Ikke viktig	Totalt	N
Helse	76	24	0	100	88
Sosiale møteplasser	71	29	0	100	86
Trygghet	69	30	1	100	88
Utdanningsnivå	66	31	3	100	88
Fritid/kultur	66	34	0	100	87
Syssetsetting	57	42	1	100	85
Bolig/boområder	24	67	9	100	84
Økonomi	10	74	16	100	82

Det området flest synes det er svært viktig å prioritere, er «fysisk og psykisk helse». 76 prosent har krysset av for dette. Nesten like mange mener sosiale møteplasser (71 prosent) og trygghet (69 prosent) er områder som er svært viktig å prioritere hvis man ønsker å bedre levekårene til barn og unge i kommunen. To av tre har også krysset av for at «utdanningsnivå i befolkningen» og «fritidstilbud og kulturopplevelser» er levekårsområder som bør prioriteres. De områdene som får lavest oppslutning er «husholdsøkonomi» og «bolig og boområder». Som vist ovenfor er det få av respondentene som mener at levekårene i kommunen er dårlige når det gjelder sistnevnte områder.

Respondentens svar på spørsmålene om hva som bør prioriteres kan nok være avhengig av hvordan de opplever at situasjonen er i dag. Hvis de mener levekårs situasjonen er god på et område, vil de kanskje ikke heller mene at det er viktig å prioritere. I hvilken grad er det sammenheng mellom andelene som mener levekårene er dårlige på ulike områder og andelene som mener de ulike områdene er viktig å prioritere? I figur 1 nedenfor ser vi på sammenhengen mellom levekårssituasjonen i kommunen og hvilke områder respondentene mener det er viktig å prioritere hvis man ønsker å bedre barn og unges levekår i Jevnaker.

Figur 1 Andelene som mener levekårssituasjonen i Jevnaker er svært/ganske dårlig på ulike områder og andelene som mener det er svært viktig å prioritere ulike levekårsområder hvis man ønsker å gjøre en innsats for å bedre barn og unges levekår.



De svarte søylene viser andelene som mener det er svært viktig å prioritere ulike levekårsområder hvis man skal gjøre en innsats for å bedre levekårene for barn og unge i Jevnaker kommune. De grå søylene tilsvarer andelene som oppfatter at situasjonen i kommunen er svært eller ganske dårlig når det gjelder ulike levekårsområder. Levekårsområdene «husholdsøkonomi» og «bolig og boområder» merker seg ut ved at relativt få mener disse fungerer dårlig i kommunen, samtidig som få har krysset av for at det er svært viktig å gjøre en innsats på disse områdene. Når det gjelder «utdanningsnivå i befolkningen» er situasjonen motsatt. Relativt mange mener dette levekårsområdet fungerer dårlig og mange har også krysset av for at dette er et område som bør prioriteres. For områder som «fysisk og psykisk helse», «sosiale møteplasser og samhold», «fritid og kulturopplevelser», er det motsatt slik at relativt mange mener dette er områder som bør prioriteres samtidig som kun én av fire eller færre mener dette er områder som fungerer svært eller ganske dårlig i kommunen. Selv om levekårene – på disse områdene – ikke er direkte dårlige, er det sannsynligvis likevel et forbedringspotensial. Som vist i tabell 4 var det bare henholdsvis 24 og 20 som mente at levekårsområdene «fysisk og psykisk helse» og «sosiale møteplasser og samhold» var svært eller ganske gode i kommunen. Majoriteten krysset av for «verken gode eller dårlige».

Ungdomsproblemer

Vi har også sett spesielt på respondentenes inntrykk av situasjonen i kommunen når det gjelder typiske ungdomsproblemer. Vi listet opp ti typiske «ungdomsproblemer» og ba dem ta stilling til hvor vanlige disse problemene var blant unge innbyggere (ca. 15–25 år) i Jevnaker, sammenlignet med ungdom/unge voksne i en gjennomsnittlig norsk kommune. I tabell 6 gjengis svarene.

Hovedinntrykket er at respondentene mener at ungdomsproblemer forekommer omtrent like ofte eller sjeldnere i Jevnaker sammenlignet med situasjonen i en gjennomsnittlig norsk kommune. Dette gjelder uansett type problem. Selv om flertallet mener omfanget av ungdomsproblemer i Jevnaker ligner omfanget i kommuner flest eller er lavere, gjelder det på langt nær alle respondentene. Andelen som mener omfanget er større enn i gjennomsnittskommunen er størst for bruk av rusmidler. Dette gjelder 46 prosent, mens bare én prosent har krysset av for at rusmiddelbruk er mindre utbredt blant ungdom i Jevnaker enn i en gjennomsnittlig norsk kommune. Videre er det også relativt mange som mener bruk av sosialhjelp (44 prosent), arbeidsledighet (38 prosent), psykiske problemer (37 prosent) og frafall fra videregående (35 prosent), har relativt stort omfang i Jevnaker sammenlignet med kommuner flest.

Tabell 6. Svar på spørsmål om utbredelsen av ulike ungdomsproblemer i Jevnaker kommune . Prosent.

	Mer utbredt	Gjennomsnittlig	Mindre utbredt	Totalt	N
Rusmidler	46	53	1	100	88
Bruk av sosialhjelp	44	52	5	100	89
Arbeidsledighet	38	60	2	100	89
Psykiske problemer	37	60	3	100	89
Frafall fra videregående	35	61	5	100	89
Røyking/bruk av snus	23	74	3	100	89
kriminalitet	9	76	15	100	88
Vold og mobbing	6	78	16	100	87
Spiseforstyrrelser	5	87	9	100	89
Tagging og hærverk	1	70	29	100	89

Få mener imidlertid at Jevnaker merker seg ut med et høyt nivå av tagging eller hærverk (1 prosent), spiseforstyrrelser (5 prosent), vold og mobbing (6

prosent) eller ungdomskriminalitet (9 prosent). Tagging og hærverk er dessuten det problemområdet flest mener er mindre utbredt i Jevnaker sammenlignet med situasjonen i en norsk gjennomsnittskommune. Dette er ikke overraskende i og med at et høyt nivå av tagging/hærverk, vold og kriminalitet ofte forbindes med større bykommuner.

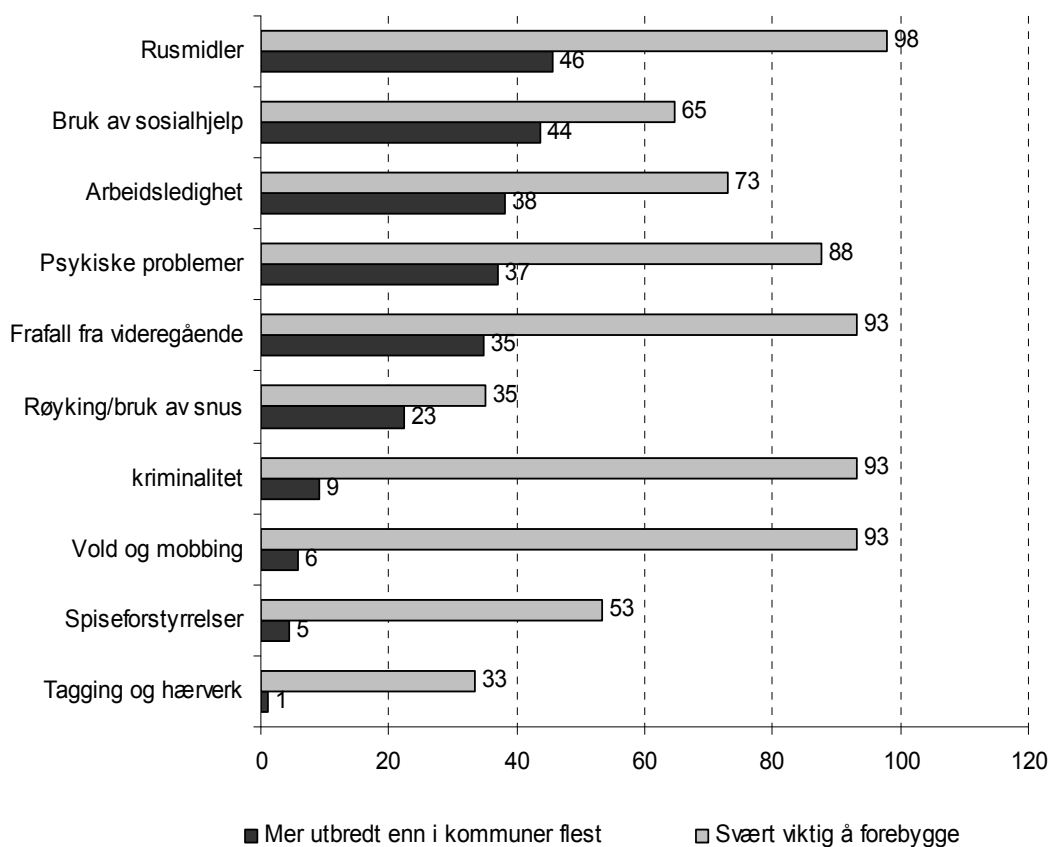
Tabell 7. Svar på spørsmål om hvilke ungdomsproblemer respondentene mener det er viktigst å forebygge i Jevnaker. Prosent.

	Svært viktig	Ganske viktig	Mindre viktig	Totalt	N
Rusmidler	98	2	0	100	90
Frafall fra videregående	93	6	1	100	89
Ungdomskriminalitet	93	6	1	100	87
Vold og mobbing	88	11	1	100	89
Psykiske problemer	88	10	2	100	89
Arbeidsledighet	73	27	0	100	89
Bruk av sosialhjelp	65	32	4	100	85
spiseforstyrrelser	53	44	2	100	86
Røyk og snus	35	55	10	100	87
Tagging og hærverk	33	59	8	100	87

Respondentene fikk videre spørsmål om hvilke typer ungdomsproblemer de mente det var viktigst å forebygge i Jevnaker. Svarene er gjengitt i tabell 7. Flest har krysset av for at de synes det er svært viktig å forebygge rusmiddelbruk blant ungdom. Dette gjelder 98 prosent. Langt de fleste mener også at det er svært viktig å forebygge frafall fra videregående (93 prosent), ungdomskriminalitet (93 prosent), vold og mobbing (88 prosent) og psykiske problemer (88 prosent) blant ungdom. Det færrest har krysset av for er forebygging av tagging og hærverk og forebygging av tobakksbruk (røyk og snus). Kanskje oppleves dette som mindre alvorlige problemer?

Figur 2 viser videre sammenhengen mellom utbredelsen av ulike ungdomsproblemer og respondentenes holdning til hvilke problemer det er viktigst å prioritere i det forebyggende arbeidet.

Figur 2. Andelene som mener ulike ungdomsproblemer er mer utbredt i Jevnaker enn i en gjennomsnittlig norsk kommune og andelene som mener ulike ungdomsproblemer er svært viktig å forebygge.



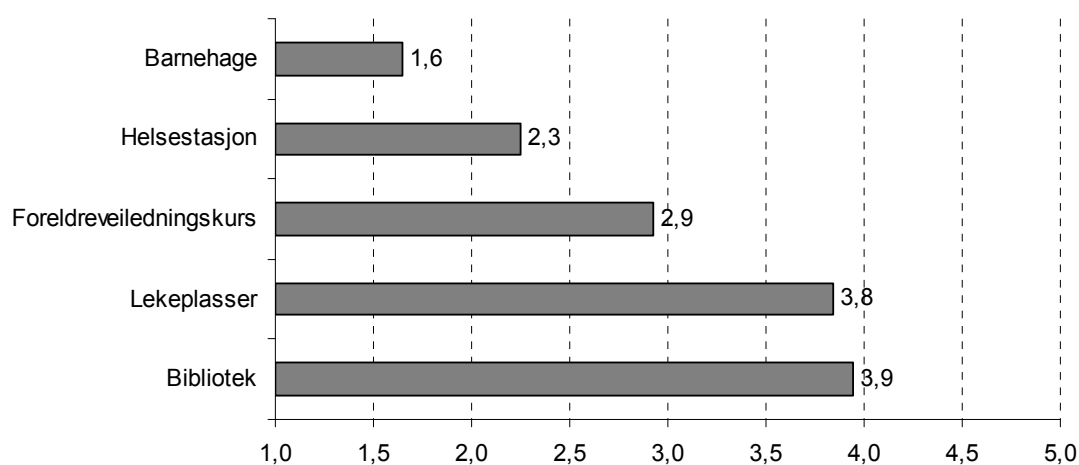
Generelt viser figur 2 ingen klar sammenheng mellom hvilke problemer respondentene mener har relativt høy utbredelse i kommunen og hvilke problemer de mener det er særlig viktig å forebygge. Når det gjelder områdene flest og færrest respondenter mener er viktig å forebygge, ser det likevel ut til å være en viss sammenheng. Tagging og hærverk har både relativt lav utbredelse i kommunen og det er få som mener dette er et problem det er særlig viktig å forebygge. Motsatt tyder respondentenes svar på at bruk av rusmidler har relativt høy utbredelse blant ungdom i Jevnaker, samtidig som dette er noe mange mener det er viktig å forebygge. Ungdomskriminalitet og vold/mobbing bryter dette mønsteret. Langt de fleste mener disse problemene er viktig å forebygge, mens få tror at utbredelsen av slike problemer er større blant ungdom i Jevnaker enn blant ungdom andre steder. Det er også relativt mange som mener bruk av sosialhjelp er mer utbredt blant ungdom i Jevnaker enn blant ungdom flest, men «bare» 65 prosent mener det er særlig viktig å forebygge bruk av sosialhjelp blant ungdom.

Prioritering av tiltak for ulike aldersgrupper

Å sørge for at barn og unge har gode oppvekstvilkår, at de får mulighet til å utvikle seg og til å ha en aktiv fritid, er sentrale oppgaver for norske kommuner. I tillegg er det viktig at barn og unge som møter særlige utfordringer eller problemer fanges opp av hjelpeapparatet. Som regel er det nødvendig å prioritere mellom ulike «gode» tiltak for barn og unge. Hvilke tiltak mener ansatte i Jevnaker kommune er de viktigste for barn og unge i ulike aldersgrupper?

I spørreskjemaet var det først listet opp fem tiltak for barn i alderen 0–5 år. Respondentene skulle gi dem en plassering fra 1 til 5. De skulle gi det tiltaket de syntes var viktigst verdien 1 og det tiltaket de mente var minst viktig verdien 5. Den tjenesten flest har rangert høyt og dermed mener er det viktigste tiltaket for barn under skolealder, er barnehager. Gjennomsnittlig har barnehager fått en plassering mellom 1 og 2. Deretter sorterer helsestasjon og foreldreveilednings-kurs, mens lekeplasser og bibliotek oppfattes som de minst viktige av de foreslåtte tiltakene. Selv om disse tilbudene er rangert sist, betyr det imidlertid ikke at de ikke verdsettes. Det er sannsynligvis heller slik at barnehager, helsestasjon og foreldreveiledningskurs er rangert høyere fordi de dekker mer grunnleggende behov for barn og barnefamilier i kommunen.

Figur 3. Gjennomsnittlig rangering av fem tiltak for barn i alderen 0–5 år. Det viktigste tiltaket har fått verdien 1, det nest viktigste verdien 2 osv.



Spørreskjemaet hadde også et åpent spørsmål der respondentene ble spurt om de viste om noen tiltak for småbarn (0–5 år) som de mente Jevnaker kommune burde satse på i framtiden. Totalt svarte 45 av respondentene på dette spørsmålet. I tabellen nedenfor er svarene rangert i seks kategorier.

Tabell 8. Kategorisering av svar på åpent spørsmål: Kjenner du til noen tiltak for å bedre levekårene til småbarn (0–5 år) som du mener Jevnaker kommune bør satse på i framtiden?

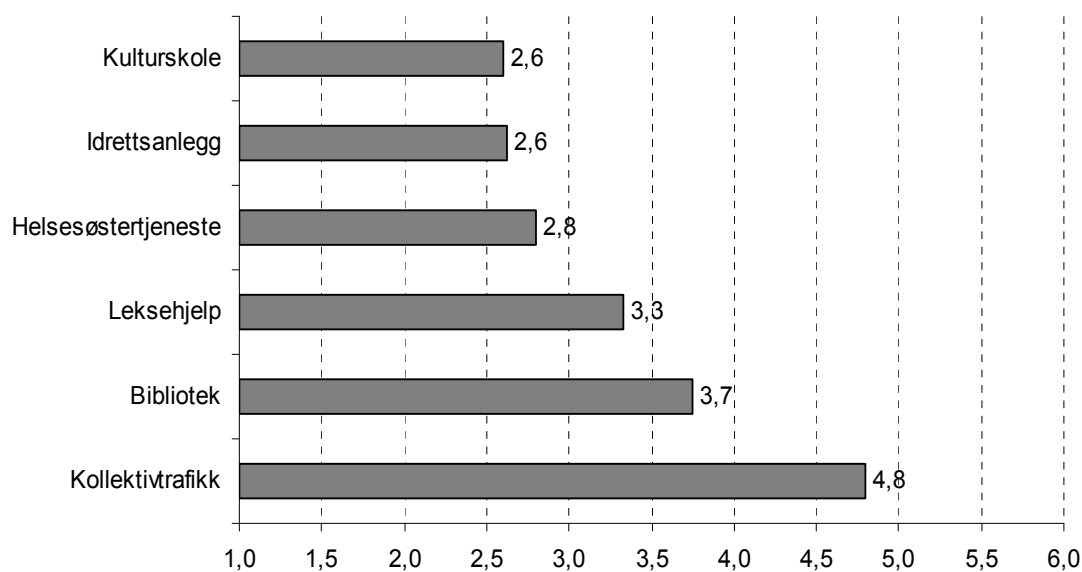
	N
Foreldreveiledning	19
Åpen barnehage/møteplass for foreldre med barn som ikke går i barnehage	9
Barnehageplass	5
Barnehageteam	4
Andre	7

Klart flest har nevnt ulike foreldreveiledningstiltak. Flere av disse nevner foreldreveiledning i tilknytning til barnehage. Fire av de 19 har også foreslått tiltak som innebærer hjemmebesøk og veiledning av familier i hjemmet. Den nest største gruppen foreslåtte tiltak gjelder åpen barnehage eller andre typer møteplasser for foreldre med barn som ikke går i barnehage. Ni av respondentene har beskrevet denne typen tiltak. I tillegg til åpen barnehage nevnes barselgrupper, babysang, foreldrenettverk, kultursenter og lekotek.

Videre er det fem respondenter som mener kommunen bør satse på full barnehagedekning og kvalitetsheving i barnehagene. Satsning på et barnehageteam som jobber forebyggende nevnes også av fire. De øvrige svarene er samlet i en gruppe for «andre svar». Her sorterer blant annet forslag om tidlig innsats, forslag om basseng, og tiltak for å bedre samarbeidet mellom enhetene i kommunen.

Vi skal gå over til å se på tiltak for barn i alderen 6–12 år. Figur 4 nedenfor viser respondentenes gjennomsnittlige rangering av seks foreslåtte tiltak for denne aldersgruppen.

Figur 4. Gjennomsnittlig rangering av seks tiltak for barn i alderen 6–12 år. Det viktigste tiltaket har fått verdien 1, det nest viktigste verdien 2 osv.



Blant de foreslåtte tiltakene for barn i skolealder er kulturskolen og idrettsanlegg rangert som viktigst. Dette stemmer godt med forskning som viser at det nettopp er for denne aldergruppen at de organiserte fritidsaktivitetene spiller størst rolle. Ut over i tenårene synker deltagelsen i fritidsorganisasjonene. Helsesøstertjenesten er nummer tre på listen over de mest viktige tiltakene. Deretter følger leksehjelp og bibliotek, mens kollektivtrafikk sorterer på en klar sjetteplass.

Med unntak av helsesøstertjenesten er alle tiltakene i figur 4 knyttet til barns fritid. Foruten leksehjelp var det ikke foreslått noen tiltak knyttet til skoletilbudet i kommunen. Det er grunn til å tro at mange av respondentene ville rangert skole høyest hvis dette punktet hadde vært med på listen. Selv om leksehjelp i dag er et lovpålagt tilbud til elever fra 1.–4. klasser, har dette tradisjonelt vært foreldrenes ansvar. I og med at relativt få har plassert dette høyt på listen over tiltak for barn mellom 6–12 år, mener mange kanskje fremdeles at dette er noe familiene kan klare selv. At kollektivtrafikk får såpass lav oppslutning kan skyldes at avstandene generelt ikke er så store i kommunen. De minste barna er dessuten sannsynligvis uansett for små til å ta buss alene, og kollektivtrafikk oppfattes kanskje ikke som et målrettet tiltak mot aldersgruppen.

Også for denne aldersgruppen fikk respondentene et åpent spørsmål der de ble bedt om å beskrive tiltak for 6–12-åringene i kommunen som de mente Jevnaker kommune burde satse på i framtiden. Totalt svarte 30 av respondentene, og i tabell 9 har vi gruppert tiltakene i fem kategorier.

Tabell 9 Kategorisering av svar på åpent spørsmål: Kjenner du til noen tiltak for å bedre levekårene til barn (6–12 år) som du mener Jevnaker kommune bør satse på i framtiden?

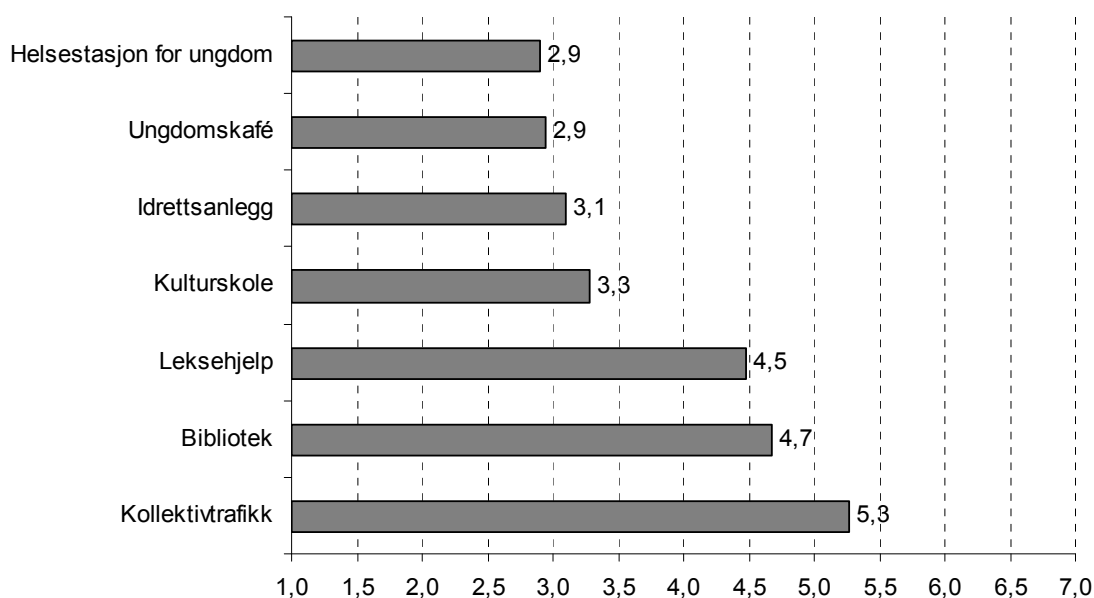
	N
Foreldreveiledning	9
Fritidstilbud	9
Kvalitetsheving skole/SFO	7
Tidlig innsats	4
Trygge veier (gang- og sykkelstier)	1

Flest har beskrevet tiltak som handler om ulike typer foreldreveiledning eller om ulike fritidstilbud. I den førstnevnte gruppen sorterer de som ønsker seg mer foreldreveiledning, foreldrekurs eller familierapi for utsatte grupper, samt respondenter som etterlyser mer og bedre samarbeid mellom hjem og skole. Når det gjelder forslag som gjelder fritiden, foreslås det blant annet å utvidet tilbudet i kulturskole, idrettslag og bibliotek, samt at det etterlyses flerbruksanlegg, jente- og gutteklubber og fritidsklubb. En av respondentene etterlyser flere uformelle møtesteder og nevner «aktiv sommer» som et flott tiltak der ungdom kan være sosiale sammen i trygge rammer. En annen ønsker seg spesifikt at flere av tilbudene fra kulturskolen og idrettslagene legges til SFO-tiden.

Under kategorien vi har kalt «kvalitetsheving i skole/SFO», sorterer utsagn som handler om å øke lærernes status, lønn og muligheter til etterutdanning. I tillegg etterlyses tettere bemanning og høyere utdanning blant de ansatte ved skolefritidsordningen og en mer målrettet leksehjelp. Videre legger respondenter som er opptatt av tidlig innsats blant annet vekt på at erfaringer fra barnehage og barnehageteam bør formidles til skolene og at barn som sliter må få hjelp på lavest mulig klassetrinn.

Til slutt har vi sett på tiltak for ungdom i alderen 13–17 år. Figur 5 viser respondentenes rangering av syv tiltak for denne aldersgruppen; helsestasjon for ungdom, ungdomskafé, idrettsanlegg, kulturskole, leksehjelp, bibliotek og kollektivtrafikk.

Figur 5 Gjennomsnittlig rangering av syv tiltak for ungdom i alderen 13–17 år. Det viktigste tiltaket har fått verdien 1, det nest viktigste verdien 2 osv.



Sammenlignet med rangeringen av tiltak for aldergruppen 6–12 år, sorterer idrettsanlegg og kulturskole lenger ned på listen når det gjelder tiltak for ungdom mellom 13 og 17 år. For denne aldergruppen ligger helsestasjon for ungdom og ungdomskafé på topp. Slik ser respondentenes svar ut til å gjenspeile poenget om at deler av fritiden flyttes fra de organiserte aktivitetene til mer frie aktiviteter utover i tenårene. Leksehjelp, bibliotek og kollektivtrafikk havner relativt langt ned på listen over tiltak respondentene mener det er viktig å satse på for ungdom i Jevnaker.

Som for de yngre aldersgruppene ble respondentene også bedt om å beskrive andre levekårstiltak for aldergruppen 13–17 år som de mente Jevnaker kommune burde satse på i fremtiden. Totalt svarte 28 av respondentene på dette åpne spørsmålet. I tabell 10 er tiltakene som ble nevnt organisert i fem grupper. Klart flest (12) har nevnt ulike typer fritidstilbud til ungdom. Blant disse igjen har majoriteten (8) kommentert at tilbudet om ungdomskafé er bra, at dette tilbudet bør opprettholdes og utvides. Ellers etterlyses tilbud om sommerjobber og om naturopplevelser til aldersgruppen, med turer både på dagtid og overnattinger sommer og vinter.

Tabell 10. Kategorisering av svar på åpent spørsmål: Kjenner du til noen tiltak for å bedre levekårene til barn (13–17 år) som du mener Jevnaker kommune bør satse på i framtiden?

	N
Fritidstilbud/sosiale møteplasser	12
Utekontakt, ungdomsteam, natteravn, forebygging SLT	7
Oppfølging av ungdom som dropper ut av skolen/styrking av skoletilbudet	5
Foreldreveiledning	3
Helsetilbud for ungdom	3

*noen svar sorterer i flere kategorier

For ungdom i risikozonen mener flere (7) at kommunen bør satse på oppsøkende virksomhet gjennom utekontakt. Dessuten nevnes tiltak som ungdomsteam, SLT-nettverk og natteravner.

Når det gjelder kategorien for tiltak innen skole og utdanning, ønsker flere seg en større innsats for å følge opp ungdom som uteblir fra skolen. En respondent har nevnt bedre rådgiving i forhold til valg av yrke og utdanning, mens en annen etterlyser bedre tilrettelegging av kollektivtilbudet i forbindelse med videregående skole. Endelig mener tre av respondentene det er behov for foreldreveiledning også for denne aldersgruppen, men ytterligere tre respondenter mener Jevnaker kommune bør satse mer på helseforebyggende arbeid i forhold til ungdom.

Samarbeid med ulike foreldregrupper

For å identifisere områder der kommunikasjonen med brukerne har særlige utfordringer, har vi bedt respondentene om å ta stilling til hvordan samarbeidet med tre spesifikke foreldregrupper fungerer: foreldre med innvanderbakgrunn, foreldre med helseproblemer og foreldre med svak tilknytning til arbeidsmarkedet. De skulle krysse av for om samarbeidet fungerte «svært godt», «ganske godt», «ganske dårlig» eller «svært dårlig». I tillegg hadde de som aldri eller nesten aldri jobbet med de ulike foreldregruppene mulighet til å merke av for dette. Når det gjelder innvanderforeldre har 40 prosent krysset av for at de vanligvis ikke jobber med denne brukergruppen, mens henholdsvis 24 og 30 prosent vanligvis ikke jobber med foreldre som har helseproblemer og foreldre som har svak tilknytning til arbeidsmarkedet. I tabell 11 nedenfor presenteres andelene som opplever at samarbeidet med

ulike foreldregrupper er svært godt, ganske godt, ganske dårlig og svært dårlig blant de som vanligvis jobber med de nevnte foreldregruppene.

Tabell 11 Svar på spørsmål om hvor god samarbeidet med ulike foreldregrupper fungerer. Prosent.

Hvor godt vil du si at samarbeidet med ulike foreldregrupper fungerer?	Svært godt	Ganske godt	Ganske dårlig	Svært dårlig	Totalt	N
Foreldre med innvandrerbakgrunn	2	75	21	2	100	51
Foreldre med helseproblemer	13	70	16	1	100	63
Foreldre med svak tilknytning til arbeidsmarkedet	7	71	20	2	100	58

For alle foreldregruppene er det en omtrent like stor andel av respondentene som er fornøyd med samarbeidet. 77 prosent mener samarbeidet med foreldre som har innvandrerbakgrunn fungerer svært eller ganske godt, mens henholdsvis 83 og 78 prosent har krysset av for det samme når det gjelder foreldre med helseproblemer og foreldre med svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

Tabell 12 gjengir andelene som mener samarbeidet med ulike foreldregrupper fungerer ganske eller svært dårlig etter det tjenesteområdet respondentene jobber innenfor.

Tabell 12. Andelene som mener samarbeidet med ulike foreldregrupper fungerer dårlig etter tjenesteområde. Prosent.

	Opplæring og fritid	Hjelpetjenester og politi	Alle
... med innvandrerbakgrunn	16 (40)	46 (11)	24 (51)
... med helseproblemer	13 (45)	28 (18)	18 (63)
... med svak tilknytning til arbeidsmarkedet	15 (40)	39 (18)	22 (58)

Respondenter ansatt i tjenester som barnevern, NAV/sosialtjeneste, politi eller helsevesen opplever relativt oftere at samarbeidet med de ulike foreldregruppene fungerer dårlig. Særlig gjelder dette i forhold til foreldre som har innvandrerbakgrunn og foreldre med svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Resultatet gjenspeiler sannsynligvis at foreldre som har kontakt med disse tjenestene, generelt har større utfordringer enn foreldre flest. Samtidig har

barnevern, NAV/sosialtjeneste, politi og kanskje også helsetjenesten, i større grad en rolle ikke bare som hjelpere, men også som kontrollinstans ovenfor innbyggerne. Dette gir kanskje også større grobunn for konflikter. Dette vil sannsynligvis ikke være tilfelle i samme grad for kommunale tjenester av typen barnehager, skoler, kulturskole, bibliotek og ungdomsklubber.

Til slutt under dette punktet var det også inkludert et åpent spørsmål der respondentene ble bedt om å komme med konkrete forslag til hva som kunne gjøres for å bedre kontakt og samarbeid med brukerne av deres tjenestested. Tabell 13 viser en kategorisering av svarene til dette spørsmålet.

Tabell 13. Kategorisering av svar på åpent spørsmål: har du konkrete forslag til hva som kan gjøres for å bedre kontakt og samarbeid med brukerne på ditt tjenestested?

	N
Foreldreveiledning/foreldresamarbeid	9
Bedre tverrfaglig samarbeid	8
Flere ressurser/mer tid til hver bruker	3
Bedre kommunikasjon med innvandrereforeldre	3
Bedre informasjon til brukerne	3
Mer forebyggende arbeid	2
Annet	7

*noen svar sorterer i flere kategorier

Flest har foreslått en form for foreldreveiledning eller samarbeid med foreldre for å bedre kontakt og samarbeid med brukerne. Herunder sorterer foreldreveiledning, temagrupper med fokus på foreldrerollen, foreldrenettverk, hjemmebesøk, familiestøtte i hjemmet og bedre dialog med foresatte i skolen. Nest vanligst er det at respondentene mener samarbeidet på tvers av tjenester bør styrkes. Flere nevner at slike møter bør gjennomføres jevnlig og være forpliktende.

Videre mener tre av respondentene at mer tid eller flere ressurser må til for å bedre kontakt og samarbeid med brukerne. Tre andre respondenter nevner også at kommunikasjonen med innbyggere som har innvandrerbakgrunn bør bli bedre, enten ved bruk av tolk eller at innvandrerne må lære seg bedre norsk. Like mange argumenterer for at deres tjenestested selv må bli bedre til å informere og kommunisere med brukerne. Endelig har to respondenter beskrevet mer forebyggende arbeid eller tidlig innsats som

viktig for å bedre kontakt og samarbeid med brukerne på sitt tjenestested. Ytterligere sju svar er samlet i en kategori for «annet». Her inngår blant annet en respondent som etterlyser brukerundersøkelser og en annen som mener at tiltak for barnefattigdom er viktig i denne sammenheng.

Endelig skulle respondentene svare på om det var noen innbyggergrupper/-aldersgrupper de mente deres tjenesteområde ga et for dårlig tilbud i dag. Tabell 14 viser en kategorisering av respondentenes svar til dette åpne spørsmålet.

Tabell 14. Kategorisering av svar på åpent spørsmål: Er det noen innbyggergrupper/aldersgrupper du mener ditt tjenestested gir et for dårlig tilbud i dag?

	N
Innvandrere	15
Fysisk eller psykisk syke	9
Barn og unge som trenger ekstra oppfølging i skolen	4
Ungdom/unge voksne	3
Annet	5

Klart flest har nevnt innvandrere som en gruppe de mener sitt tjenestested gir et for dårlig tilbud i dag. Det gjelder 15 av de 37 respondentene som svarte på dette spørsmålet. Videre mener ni respondenter at psykisk syke brukere eller brukere med ulike fysiske hemninger kunne fått ett bedre tilbud. Noen i denne kategorien nevner også barn av foreldre med fysiske eller psykiske problemer spesielt. Videre mener fire av respondentene at deres tjenestested burde gi et bedre tilbud til barn og unge som trenger ekstra oppfølging i skolen, og tre respondenter argumenterer for at ungdom og unge voksne i risikosonen burde få et bedre tilbud. Fem svar er også samlet i kategorien for «annet». Her inngår et svar der respondenten har argumentert for at barn uten barnehageplass får et for dårlig tilbud i dag, og ellers svar der ingen spesiell målgruppe er nevnt.

Hvilke brukergrupper respondentene nevner vil naturlig nok være avhengig av hvem de hovedsakelig jobber med. Det er for eksempel grunn til å tro at det først og fremst er ansatte i skole eller PPT som har nevnt barn og unge med problemer i skolen som en brukergruppe som får et for dårlig tilbud i dag. Det at 15 respondenter har nevnt foreldre eller barn med

innvandrerbakgrunn tyder imidlertid på at dette er en brukergruppe mange, på tvers av tjenesteområde, opplever at kommunen burde gi et bedre tilbud enn det som er tilfelle i dag.

Samarbeid med andre tjenesteområder

De fleste barn, unge og foreldre i Jevnaker kommune forholder seg til flere tjenesteområder samtidig. Helsetjenesten møter de minste barna og følger dem etter hvert som de vokser opp. Ved ettårsalderen begynner mange i barnehage, før de går over til skole og videre utdanning. Etter hvert vil de fleste også bruke offentlige kultur- og fritidstilbud som finnes i kommunen. Dette er tjenester som omfatter de fleste, mens litt færre stifter inngående kjennskap til hjelpetjenester som barnevern og NAV/sosialtjeneste og til politiet. For de barna og ungdommene som trenger mest oppfølgingen i kommunen gjelder det imidlertid at de ofte vil ha kontakt med flere deler av hjelpeapparatet og de mer generelle tjenestene samtidig.

Hvordan opplever de ansatte i Jevnaker kommune nytten av å samarbeide med andre tjenesteområder? For å svare på dette spørsmålet har vi bedt respondentene ta stilling til to påstander om å samarbeide med andre tjenesteområder: «Samarbeid er helt nødvendig for at jeg skal gjøre en god jobb i forhold til brukerne» og «Samarbeid kan nok være nyttig, men stort sett har det liten betydning for den jobben vi gjør ovenfor brukerne».

Tabell 15. Svar på spørsmål om nytten av å samarbeide med andre tjenesteområder. Prosent.

	Stemmer svært godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig	Totalt	N
Samarbeid er helt nødvendig for at jeg skal gjøre en god jobb i forhold til brukerne	57	36	7	0	100	86
Samarbeid kan nok være nyttig, men stort sett har det liten betydning for den jobben vi gjør ovenfor brukerne	0	24	41	35	100	83

Respondentenes svar viser at langt de fleste opplever samarbeid med andre tjenesteområder som nyttig. Majoriteten (57 prosent) har krysset av for at det stemmer svært godt at samarbeid er nødvendig for at de skal gjøre en god

jobb i forhold til brukerne, mens ytterligere 36 prosent mener dette utsagnet stemmer ganske godt med deres egen oppfatning. Tilsvarende mener ingen av respondentene at det stemmer svært godt med deres oppfatning at samarbeid har liten betydning for den jobben de gjør ovenfor brukerne, mens 24 prosent mener sistnevnte utsagn stemmer ganske godt med deres opplevelse av situasjonen. En klar majoritet (76) er uenig i at samarbeid har liten betydning for den jobben de gjør ovenfor brukerne.

I tabell 16 sammenlignes andelene som mener de ulike utsagnene om nytte av samarbeid stemmer svært eller ganske godt mellom ansatte som jobber i ulike tjenesteområder.

Tabell 16. Andelen som mener de ulike påstandene om nytten av å samarbeide med andre tjenesteområder stemmer svært og ganske god med egen oppfatning etter tjenesteområde. Prosent.

	Opplæring og fritid	Hjelpetjenester og politi	Alle
Samarbeid er helt nødvendig for at jeg skal gjøre en god jobb i forhold til brukerne	90	100	93
N	59	26	85
Samarbeid kan nok være nyttig, men stort sett har det liten betydning for den jobben vi gjør ovenfor brukerne	30	12	24
N	56	26	82

Sammenligningen viser en tendens til at ansatte som jobber hjelpetjenester og politi opplever samarbeid med andre tjenesteområder som noe viktigere enn ansatte innen opplæring og fritid. Mens alle ansatte innen hjelpetjenester og politi har krysset av for at det stemmer med deres oppfatning at samarbeid er helt nødvendig for å gjøre en god jobb i forhold til brukerne, gjelder det samme 90 prosent blant ansatte innen opplæring og fritid. Tilsvarende mener 30 prosent av ansatte innen opplæring og fritid at utsagnet om at samarbeid har liten betydning stemmer med deres oppfatning mot 12 prosent av ansatte innen hjelpetjenester og politi.

Tabell 17 Svar på spørsmål om hvilke faktorer som er viktig for å få til et godt samarbeid med andre tjenesteområder. Prosent.

	Svært viktig	Ganske viktig	Ikke viktig	Totalt	N
At samarbeidet organiseres rundt brukerne	75	22	3	100	88
Avklarte arbeidsområder	67	30	2	100	89
Erfaring og kjennskap til lokale forhold i kommunen	52	42	7	100	89
Formaliserte møter som gjennomføres jevnlig	41	47	13	100	88
Personkjemi	15	61	24	100	87
At tjenestene er plassert nært hverandre geografisk	8	56	36	0	84

Respondentene ble videre spurt hvilke faktorer de mente var viktig for å få til et godt samarbeid med andre tjenesteområder. De fikk listet opp seks ulike forslag og skulle svare på om de mente disse var «svært viktig», «ganske viktig» eller «ikke viktig». Flest mener organisering rundt brukerne er viktig for at samarbeidet skal fungere godt. Slik ser mange ut til å mene at begrunnelsen for samarbeid først og fremst bør være at man har brukere som er innoen flere tjenesteområder samtidig. Videre mener flertallet av respondentene også at det er svært viktig at de ulike tjenesteområdenes ansvarsområder er avklart og at partene har erfaring og kjennskap til lokale forhold i kommunen. Relativt mange har også krysset av for at det er svært viktig med formaliserte møter, som gjennomføres jevnlig. Derimot er det få som mener det har stor betydning om tjenestene er plassert nært hverandre geografisk, eller at det er god personkjemi mellom aktørene som skal samarbeide.

I tillegg fikk respondentene et åpent spørsmål der de som ønsket det kunne beskrive andre forhold de mente var viktig for å få til et godt samarbeid mellom ulike tjenesteområder. Tre nevner at ledelsen må ta et større ansvar for å legge til rette for samarbeid, som en oppfølging av dette har tre respondenter også beskrevet «tid» som en viktig faktor for å få til et godt samarbeid. Ytterligere to respondenter har trukket fram klargjøring av ansvar, oppgaver og myndighet som en forutsetning for godt samarbeid. Andre har nevnt at taushetsplikten kan være til hinder for samarbeid på tvers, mens en respondent nevner bedre kjennskap til aktørene på andre

tjenesteområder som en forutsetning. En respondent etterlyser også mer tid til samvær med brukere og veiledning av personalet på eget tjenestested, framfor tid til møtevirksomhet.

Tabell 18 Svar på spørsmål om det er behov for jevnlige møter mellom enhetene som jobber med barn og unge i kommunen. Prosent.

Mener du det er behov for jevnlige møter der lederne for alle enheter som jobber med barn og unge i kommunen kan møtes å utveksle erfaringer?	Opplæring og fritid	Hjelpe-tjenester og politi	Alle
Ja, hver måned	27	30	28
Ja, men sjeldnere enn hver måned	65	63	64
Nei, enhetene bør heller ta kontakt med hverandre om enkeltsaker	5	0	3
Annet	3	7	5
Totalt	100	100	100
N	63	27	90

Endelig fikk respondentene spørsmål om de mente det var behov for jevnlige møter der ledere for alle enheter som jobbet med barn og unge i kommunen kunne møtes for å utveksle erfaringer. Svar på dette spørsmålet er gjengitt i tabell 18. Langt de fleste av respondentene som deltok i undersøkelsen mener det er behov for slike jevnlige møter. 64 prosent mener møtene bør være sjeldnere enn hver måned, mens 28 prosent har krysset av for hver måned. Ytterligere 3 prosent mener enhetene heller bør ta kontakt med hverandre om enkeltsaker, og 5 prosent har krysset av for «annet». De som krysset av for annet ble videre bedt om å spesifisere hva de mente i en åpen svarrute. Fire respondenter brukte denne anledningen. En mente det burde være jevnlige møter, men var usikker på om disse burde være på ledernivå, en annen hadde ikke tro på at andre eller nye møter ville gjøre en forskjell. En tredje mente møtene først og fremst måtte organiseres etter behov, men at det kunne være syklus på informasjonsmøter og at IKT kunne brukes mer aktivt i samarbeidet mellom tjenesteområder. Den siste respondenten kommenterte kun at dette var vanskelig å uttale seg om.

Samarbeid med frivillige lag/organisasjoner eller private aktører

En siste målsetting med den elektroniske undersøkelsen har vært å undersøke de kommuneansattes opplevelse av samarbeidet med frivillige lag/organisasjoner og med private aktører i kommunen. Respondentene fikk først spørsmål om deres tjenestested vanligvis samarbeidet med noen av disse aktørene. Tabell 19 viser andelen som samarbeider ofte og av og til, og andelen som aldri eller nesten aldri samarbeider med frivillige lag/organisasjoner eller private aktører i kommunen.

Tabell 19. Svaratferd på spørsmål om samarbeid med frivillige lag/organisasjoner og private aktører.

Samarbeider ditt tjenestested med frivillige lag/organisasjoner eller private aktører i kommunen?	N	%
Ja, ofte	7	8
Ja, av og til	50	57
Nei, aldri eller nesten aldri	31	35
Totalt	88	100

Få oppgir at de ofte samarbeider med frivillige eller private aktører. Kun 8 prosent har krysset av for dette, mens over halvparten (57 prosent) av og til samarbeider med frivillige lag og foreninger eller private. Én av tre oppgir at de aldri eller nesten aldri samarbeider med disse aktørene.

Respondenter som oppga at de samarbeidet ble videre bedt om å spesifisere hvem de samarbeidet med i et åpent spørsmål. Når det gjelder frivillige lag og organisasjoner er det klart flest som har nevnt Jevnaker idrettsforening (15). Andre foreninger og lag som nevnes er Bygdekvinnelaget/Bygdeungdomslaget (7), Lions (6), Røde Kors (5), Historielaget (5), Jevnaker menighets trosopplæring, Jeger og fiskeforeningen (3), NAF (2), Den norske turistforening (1), Sanitetskvinnene (1), Leikarringen (1), kor/korps (1), Foreningen Norden (1) og Skogeierlaget (1). Når det gjelder private aktører har flest skrevet Hadeland glassverk (5). Fem respondenter har også skrevet inn samarbeid med private barnehager eller private barnevernsinstitusjoner. Ellers nevnes Glassheim (1), Sparebank 1 (1), Torbjørnrud hotell (1), lokalavisen (1) og Tine (1). Fire stykker har kun skrevet «lokale bedrifter», «enkelte bedrifter», «vi samarbeider med private bedrifter» eller «bedrifter på Jevnaker».

Videre ble de bedt om å nevne noen frivillige eller private aktører som de mente gjorde en særlig viktig jobb for barn og unge i Jevnaker. Igjen er det klart flest som har nevnt Jevnaker idrettsforening (38). Deretter sorterer foreninger som Speideren (10), Røde Kors (9), menigheten (8), Bygdeungdomslaget (5), Jakt- og jegerforeningen (2), Lions (1), Historielaget (1), Leikarringen (1), Jevnaker motorklubb (1) og Untouchables Hard Rock Club (1). Blant private aktører nevnes private barnevernstiltak (2) og Sparebanken (1).

Til slutt ønsket vi å undersøke respondentenes mening om viktigheten av å samarbeide med frivillige og private aktører.

Tabell 20. Svar på spørsmål om nytten av å samarbeide med frivillige/private aktører. Prosent.

Nedenfor er det listet opp to påstander om nytten av å samarbeide med frivillige eller private aktører. Hvor godt stemmer disse med din oppfatning?	Stemmer svært godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig	Totalt	N
Samarbeid er helt nødvendig for at jeg skal gjøre en god jobb i forhold til brukerne	24	34	34	7	100	82
Samarbeid kan nok være nyttig, men stort sett har det liten betydning for den jobben vi gjør ovenfor brukerne	4	49	31	17	100	82

Respondentene bedt om vurdere to påstander om nytten av å samarbeide. Dette var de samme påstandene som ble brukt når de skulle vurdere nytten av samarbeid med andre tjenesteområder i kommunen.

Ikke uventet er det relativt færre som opplever at samarbeid med frivillige eller private er helt nødvendig for at de skal gjøre en god jobb i forhold til brukerne, sammenlignet med andelen som mente at samarbeid med andre kommunale tjenesteområder var helt nødvendig. Det generelle inntrykket er at de fleste opplever at samarbeid er av det gode, men at det ikke er helt nødvendig for at de skal gjøre en god jobb. Flertallet (58 prosent) har riktignok krysset av for at påstand nummer én stemmer svært eller ganske godt også i forhold til samarbeid med frivillige eller private aktører, mens 41 prosent mener den stemmer dårlig eller ganske dårlig. Tilsvarende er det også et flertall, 53 prosent, som mener det stemmer ganske eller svært godt at

samarbeid med frivillige og private aktører nok kan være nyttig, men at det har relativt liten betydning for den jobben de gjøre ovenfor brukerne.

I tabell 21 nedenfor har vi også undersøkt forskjeller i holdninger til samarbeidet med frivillige/private aktører etter tjenesteområde.

Tabell 21 Andelen som mener de ulike påstandene om nytten av å samarbeide med frivillige/private aktører stemmer svært og ganske god med egen oppfatning etter tjenesteområde. Prosent.

	Opplæring og fritid	Hjelpetjenester og politi	Alle
Samarbeid er helt nødvendig for at jeg skal gjøre en god jobb i forhold til brukerne	56	67	59
N	57	24	81
Samarbeid kan nok være nyttig, men stort sett har det liten betydning for den jobben vi gjør ovenfor brukerne	61	30	52
N	57	24	81

Det er relativt små forskjeller mellom tjenesteområdene når det gjelder påstanden om at «samarbeid er helt nødvendig for at jeg skal gjøre en god jobb i forhold til brukerne». En litt høyere andel har krysset av for dette blant de som jobber innen hjelpetjenester og politi, men i begge grupper mener majoriteten at dette stemmer svært eller ganske godt med deres oppfatning. Når det gjelder det negative utsagnet om at samarbeid har liten betydning for den jobben de skal utføre, er det derimot en langt høyere andel, 61 mot 30 prosent, som er enig i denne blant ansatte innen opplæring og fritid. Samlet kan det dermed se ut som ansatte innen hjelpetjenester og politiet opplever samarbeidet med frivillige lag og foreninger og private aktører som noe mer nyttig for den jobben de gjøre, enn ansatte innen opplærings- og fritidssektoren.

Ressurser

Noen av respondentene nevnte bedre tid eller bedre tilgang på ressurser som en metode for å bedre samarbeid og kontakt med brukerne på sitt tjenesteområde. Vi skal nå se nærmere på hvordan de ansatte opplever ressurs-situasjonen på sin arbeidsplass generelt. I spørreskjemaet var det listet opp seks ulike typer av ressurser og respondentene skulle svare på om situasjonen

på deres arbeidsplass var «svært god», «ganske god», «verken god eller dårlig», «ganske dårlig» eller «svært dårlig» i forhold til de oppgavene de hadde.

Tabell 22 Svar på spørsmål om ressursituasjonen på arbeidsplassen. Prosent.

	svært god	ganske god	verken god eller dårlig	ganske dårlig	svært dårlig	Totalt	N
Faglig kompetanse hos de ansatte	20	65	10	4	0	100	89
Lokaler	19	43	26	10	2	100	90
Utstyr og pedagogisk materiell	17	46	21	16	1	100	90
Mulighet for kursing og etterutdanning	11	36	26	22	4	100	89
Årsvverk/antall ansatte	13	27	31	19	10	100	88
Ressurser til aktiviteter/ tiltak utover daglig drift	1	19	35	27	17	100	88

Klart de fleste mener at den faglige kompetansen til de ansatte er svært eller ganske god på deres tjenestested. Dette gjelder 85 prosent, mens majoriteten også er fornøyd med ressursituasjonen når det gjelder lokaler (62 prosent) og utstyr/pedagogisk materiell (63 prosent). Nær halvparten mener også at mulighetene til kursing og etterutdanning er svært eller ganske god på deres arbeidsplass. Men det er også en god del som mener at det er for knappe ressurser til aktiviteter og tiltak utover daglig drift på arbeidsplassen. Kun 20 prosent mener ressursituasjonen er god når det gjelder dette punktet, mens 44 prosent har krysset av for at den er ganske eller svært dårlig. Relativt mange mener også at arbeidssituasjonen preges av for få ansatte i forhold til de oppgavene de har. 29 prosent mener ressursituasjonene er ganske eller svært dårlig på dette området. Hovedinntrykket er likevel at majoriteten av respondentene enten mener ressursituasjonen er god eller at den er tilfredsstillende (verken god eller dårlig) sett i forhold til de oppgavene de har.

Tabell 23 nedenfor viser andelene som mener ressursituasjonen er svært eller ganske dårlig på deres arbeidsplass etter hvilket tjenesteområde de tilhører.

Tabell 23 Andelene som mener ressurs situasjonen på deres arbeidsplass er svært eller ganske dårlig etter tjenesteområde. Prosent.

	Opplæring og fritid	Hjelpetjenester og politi	Alle
Lokaler	11 (63)	15 (27)	12 (90)
Utstyr og pedagogisk materiell	18 (63)	15 (27)	17 (90)
Årsverk/antall ansatte***	18 (62)	58 (26)	30 (88)
Faglig kompetanse hos de ansatte	2 (62)	11 (27)	5 (89)
Mulighet for kursing og etterutdanning*	33 (63)	12 (26)	27 (89)
Ressurser til aktiviteter/ tiltak utover daglig drift	40 (63)	56 (25)	44 (88)

Generelt viser tabellen kun små forskjeller mellom tjenesteområdene når det gjelder hvordan respondentene opplever ressurs situasjonen på sin arbeidsplass. Unntaket er årsverk eller antall ansatte. På dette punktet er andelen som mener ressurs situasjonen er dårlig, klart større blant ansatte i barnevernet, NAV/sosialtjeneste, politi eller helsesektoren. Nær 60 prosent har krysset av for dette, mot bare 18 prosent blant ansatte i skole, barnehage, kulturskole/ bibliotek/ungdomsklubb. Motsatt er det flere blant respondentene i sistnevnte gruppe som mener det er for dårlig tilgang på kursing og etterutdanning på deres arbeidsplass. 33 prosent har av krysset for dette, mot 12 prosent blant respondenter som jobber innen barnevern, NAV/sosialtjeneste, politi eller helsesektoren.

Selv om mange opplever ressurs situasjonen som tilfredsstillende, vil noen sannsynligvis mene at det ville vært mulig å gi bedre tjenester til brukerne om ressurstilgangen var bedre. Vi har spurt de ansatte i Jevnaker kommune hvilke ressursområde de mener det er viktigst å forbedre for at deres tjenestested skal gi bedre tjenester til brukerne i kommunen. Tabell 24 nedenfor viser andelene som mener det er viktig (svært eller ganske) å forbedre situasjonen på ulike ressursområder for at deres tjenestested skal gi best mulig tjenester til brukerne i kommunen.

Tabell 24. For at ditt tjenestested skal gi best mulig tjenester til brukerne i kommunen, hva mener du det er viktigst å forbedre? Prosent.

	Svært viktig	Ganske viktig	Ikke viktig	Totalt	N
Økt mulighet for kursing og etterutdanning*	55	42	3	100	86
Øke faglig kompetanse hos de ansatte	52	45	3	100	89
Øke midler til aktiviteter/ tiltak utover daglig drift	51	43	6	100	86
Øke antall årsverk/antall ansatte	56	37	7	100	90
Nye/bedre lokaler	29	57	14	100	86
Bedre utstyr og pedagogisk materiell	14	46	40	101	86

Langt de fleste mener det er viktig å prioritere bedre muligheter for kursing/etterutdanning og økt faglig kompetanse hos de ansatte for at deres tjenestested skal gi best mulig tjenester til brukerne. Bare tre prosent mener dette er uviktig. Nesten like mange mener at det å øke ressurser til aktiviteter/tiltak utover daglig drift (94 prosent) eller å øke antall årsverk (93 prosent), er viktig å prioritere. Litt færre (86 prosent) har krysset av for at utstyr og pedagogiske materiell er svært eller ganske viktig, mens «kun» 60 prosent mener at nye/bedre lokaler er viktig for at deres tjenestested skal gi best mulig tjenester til brukerne i kommunen.

Tabell 25 på neste side viser få signifikante (0.05 nivå) forskjeller mellom ansatte som jobber på opplærings- og fritidsområdet og ansatte som jobber innen barnevern, NAV/sosialtjeneste, politi eller helsesektoren. Kun når det gjelder behovet for bedre utstyr og pedagogisk materiell skiller de to gruppene seg fra hverandre. Mens nær alle (93 prosent) har krysset av for at dette er viktig blant ansatte som jobber i opplærings- eller fritidssektoren, gjelder det to av tre blant ansatte i hjelpetjenestene og i politiet. Alle i den sistnevnte gruppa har imidlertid krysset av for at det er viktig å øke antall årsverk på deres tjenesteområde.

Tabell 25. Andelene som mener det er svært eller ganske viktig å øke ressurs situasjonen på arbeidsplassen etter tjenesteområde. Prosent.

	Opplæring og fritid	Hjelpetjenester og politi	Alle
Økt mulighet for kursing og etterutdanning	98 (60)	92 (26)	97 (89)
Øke faglig kompetanse hos de ansatte	97 (62)	97 (27)	97 (89)
Øke midler til aktiviteter/ tiltak utover daglig drift	95 (60)	92 (26)	94 (86)
Øke antall årsverk/antall ansatte	91 (63)	100 (27)	93 (90)
Nye/bedre lokaler	64 (61)	52 (25)	61 (86)
Bedre utstyr og pedagogisk materiell**	93 (61)	68 (25)	86 (86)

I tillegg til spørsmålene om ulike ressursområder og prioriteringen mellom disse, fikk respondentene spørsmål om de opplevde at de hadde tid og ressurser til langsiktig planlegging på sin arbeidsplass. De skulle også svare på om de opplevde at det var rom for fleksibilitet og nytenkning på arbeidsplassen.

Tabell 26 viser at andelen som opplever at det er rom for fleksibilitet og nytenkning på arbeidsplassen, er større enn andelen som mener de har tid og ressurser til langsiktig planlegging.

Tabell 26. Svaratferd på spørsmål om de har tid/ ressurser til langsiktig planlegging og rom/fleksibilitet for nytenkning på arbeidsplassen. Prosent.

	Ja, i stor grad	Ja, i noen grad	Nei, i liten grad	Totalt	N
Tid og ressurser til langsiktig planlegging	8	58	34	100	91
Rom for fleksibilitet og nytenkning	30	61	9	100	91

34 prosent mener de i liten grad har tid og ressurser til langsiktig planlegging, og bare 8 prosent mener de i stor grad har rom for langsiktig planlegging. Tilsvarende mener 9 prosent at det ikke er rom for fleksibilitet og nytenkning, mens henholdsvis 31 og 61 prosent mener der er rom for dette i stor eller noen grad.

Tabell 27 viser forskjeller mellom ansatte som jobber i opplærings- og fritidssektoren i Jevnaker og ansatte som jobber innen hjelpetjenester og politi.

Tabell 27 Andelene som mener de har tid/ressurser til langsiktig planlegging og andelene som mener det er rom for fleksibilitet/nytenkning på deres arbeidsplass. Prosent.

	Opplæring og fritid	Hjelpetjenester og politi	Alle
... tid/ressurser til langsiktig planlegging	78 (64)	37 (27)	66 (91)
... rom for fleksibilitet/nytenkning	91 (64)	93 (27)	91 (91)

Ansatte innen opplæring og fritid opplever oftere at de har tid og ressurser til langsiktig planlegging. Dette gjelder to av tre, mot én av tre blant ansatte i PPT, barnevernet, NAV/sosialtjeneste, politi eller helsesektoren. Når det gjelder andelen som opplever at det er rom for fleksibilitet og nytenkning på arbeidsplassen, er det derimot ingen forskjell etter tjenesteområde.

Jevnaker kommune har utviklet en kommuneplan for perioden 2009–2021. Respondentene fikk spørsmål om hvor godt de kjente til denne planen. Svaralternativene var «jeg kjenner innholdet svært godt», «jeg kjenner litt til innholdet», «jeg har hørt om planen, men har ikke lest den» og «jeg har ikke hørt om planen». Langt de fleste har hørt om planen. Dette gjelder 97 prosent, mens 19 prosent kjenner innholdet svært godt og 57 prosent kjenner litt til innholdet.

Tabell 28 Svaratferd på spørsmål om kjennskap til Jevnakers kommuneplan for perioden 2009–2021.

	N	%
Jeg kjenner godt til innholdet i planen	17	19
Jeg kjenner litt til innholdet	52	57
Jeg har hørt om planen, men har ikke lest den	19	21
Jeg har ikke hørt om planen før	3	3
Totalt	91	100

Neste spørsmål gjaldt opplevd nytte av planen. Respondentene ble spurt i hvilken grad de opplevde at kommuneplanen var et nyttig verktøy for

planlegging av arbeidet på deres arbeidsplass. Totalt krysset 73 prosent av for at planen var svært, ganske eller litt nyttig, mens 13 prosent mente planen ikke var nyttig og 14 prosent krysset av for at de ikke kjente til kommuneplanen.

Oppsummering

Totalt svarte 91 kommuneansatte på undersøkelsen. Litt over halvparten (58 prosent) av disse jobber i skolesektoren og de fleste av respondentene (73 prosent) har arbeidet tre år eller mer i Jevnaker kommune.

Levekårsutfordringer og ungdomsproblemer i Jevnaker

Generelt er det slik at de ansatte i Jevnaker kommune opplever levekårs-situasjonen i kommunen som god eller tilfredsstillende. Flest mener at levekårsområder som «bolig og boområder», «trygghet» og «husholdsøkonomi» er godt ivaretatt eller fungerer godt i kommunen. Det flest mener fungerer dårlig er «utdanningsnivået i befolkning» og «sysselsetting og muligheter på arbeidsmarkedet». Samtidig er det også relativt få som mener levekårene er gode når det gjelder «sosiale møteplasser og samhold» i kommunen.

Det er videre slik at flest mener områder som «fysisk og psykisk helse» og «sosiale møteplasser og samhold» bør prioriteres hvis man ønsker å bedre levekårene til barn og unge i kommunen. Det er imidlertid særlig når det gjelder områdene «utdanningsnivået i befolkningen» og «sysselsetting og muligheter på arbeidsmarkedet», at det er en sammenheng mellom de områdene relativt mange ansatte i kommunen mener fungerer dårlig/ mindre bra og de områdene mange også har krysset av for at det er viktig å prioritere – hvis man ønsker å gjøre noe med levekårs-situasjonen for barn og unge. Slik gir respondentenes svar uttrykk for at kommunen har utfordringer når det gjelder barn og unges framtid – og da spesielt i forhold til utdannings- og arbeidsmuligheter. Når det gjelder barn og unges levekår her og nå (i barndommen) kan det i tillegg se ut som respondentene mener kommunen har særlige utfordringer når det gjelder helsesituasjonen og tilgangen på sosiale møteplasser.

Hovedinntrykket fra undersøkelsen er at respondentene mener ulike ungdomsproblemer forekommer sjeldnere eller omtrent like ofte i Jevnaker

sammenlignet med situasjonen i en gjennomsnittlig norsk kommune. Få tror typiske «storbyproblemer» som tagging, ungdomskriminalitet og vold er særlig utbredt i Jevnaker, mens flest har krysset av for at de tror nivået av rusmiddelbruk blant ungdom er relativt høyt i kommunen. I tråd med at respondentene gir uttrykk for at kommunen har utfordringer når det gjelder utdanning og sysselsettingsmuligheter, er det også relativt mange som mener frafall fra videregående, bruk av sosialhjelp og arbeidsledighet er mer utbredt i Jevnaker enn i en gjennomsnittlig norsk kommune.

Flest mener at barnehage er det viktigste kommunale tilbudet til småbarn (0–5 år), mens tilbud som kulturskole og idrettsanlegg, samt helse-søstertjenesten er rangert høyest for aldersgruppen 6–12 år. For aldersgruppen 13–17 år har respondentene videre rangert tiltak som helsestasjon for ungdom og ungdomskafé på topp. Relativt mange mener imidlertid også at idrettsanlegg og kulturskole kommer høyt opp på listen over viktige kommunale tilbud for denne aldersgruppen.

Når det gjelder forslag til tiltak kommunen bør satse på i framtiden har klart flest foreslått foreldreveiledning i forhold til den yngste aldersgruppen (0–5 år). I forhold til de litt eldre barna (6–12 år) deler foreldreveiledning førsteplassen med ulike typer forslag som innebærer å utvide fritidstilbudet til denne aldergruppen. For ungdom (13–17 år) er flest opptatt av at kommunen bør satse på og videreføre tilbud som gir gode sosiale møteplasser og andre fritidstilbud utenfor de tradisjonelle fritidsorganisasjonene.

Samarbeid med brukere, andre tjenesteområder og med frivillige/private aktører

Ansatte i hjelpetjenester og politiet mener oftere enn ansatte innen opplærings- og fritidssektoren, at samarbeidet med ulike foreldregrupper fungerer dårlig. Særlig gjelder dette samarbeid med foreldre som har innvandrerbakgrunn og foreldre med svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

På spørsmål om det er noen brukere deres arbeidssted gir et for dårlig tilbud i dag, har flest nevnt innbyggere med innvandrerbakgrunn. Når det gjelder konkrete forslag til hva som kan gjøres for å bedre kontakten og samarbeidet med ulike brukergrupper har flest beskrevet foreldreveiledning

eller ulike typer samarbeid med foreldre. Et bedre samarbeid med andre tjenesteområder i kommunen nevnes også av mange.

Langt de fleste av respondentene har krysset av for at samarbeid med andre tjenesteområder i kommunen er nødvendig for at de skal gjøre en god jobb. Det er videre en tendens til at ansatte innen hjelpetjenester og politi setter større pris på samarbeidet enn ansatte innen opplærings- og fritidssektoren. Av ulike faktorer som kan være viktig for å få til et godt samarbeid, mener flest at det at samarbeidet organiseres rundt brukerne er avgjørende – begrunnelsen for samarbeid bør altså først og fremst være at man har brukere som er innom flere tjenesteområder samtidig. Flertallet mener også at det er svært viktig at de ulike tjenesteområdenes ansvarsområder er avklart og at partene har kjennskap til lokale forhold i kommunen.

Langt de fleste mener det er behov for jevnlig møter der lederne for alle enhetene som jobber med barn og unge i kommunen kan møtes for å utveksle erfaringer. Én av tre mener imidlertid at disse møtene bør være sjeldnere enn hver måned.

Om lag halvparten har krysset av for at de samarbeider med frivillige eller private aktører i kommunen. De aller fleste gjør det kun av og til. Flest har svart Jevnaker idrettsforening på spørsmålet om hvem de samarbeider med. I tillegg nevnes ulike andre frivillige lag og foreninger. Blant private aktører nevnes Hadeland Glassverk av flest respondenter. Det generelle inntrykket er videre at flest opplever samarbeid med frivillige/private aktører som positivt, men at det ikke er helt nødvendig for at de skal gjøre en god jobb. Det kan videre se ut som ansatte innen hjelpetjenester og politi opplever samarbeidet også med disse aktørene som litt mer viktig enn ansatte innen opplærings- og fritidssektoren.

Ressurssituasjonen på ulike tjenesteområder

Når det gjelder ressurssituasjonen på arbeidsplassen mener flest at situasjonen er god når det gjelder områder som «faglig kompetanse hos de ansatte», «lokaler» og «utstyr/pedagogisk materiell». Flest mener situasjonen er dårlig for områder som «antall ansatte/årsverk» og når det gjelder «ressurser til aktiviteter/tiltak utover daglig drift». Andelen som opplever knapphet i forhold til «antall ansatte/årsverk», er klart flest blant ansatte innen ulike

hjelpetjenester og politiet. Hovedinntrykket er likevel at majoriteten av respondentene opplever ressursituasjonen som relativt god på sitt tjenestested.

Når det gjelder tiltak for å bedre ressursituasjonen på arbeidsplassen, har flest krysset av for at de mener det er viktig å prioritere bedre muligheter for kursing og etterutdanning. Nesten like mange mener det er viktig å øke ressursene til aktiviteter/tiltak utover daglig drift, øke den faglige kompetansen blant de ansatte samt å øke antall ansatte/årsverk. Bedre utstyr og pedagogisk materiell kommer lengst ned på prioriteringslisten, mens det også er relativt få som mener nye/bedre lokaler er svært viktig å prioritere for at de skal gi best mulig tjenester til brukerne i kommunen.

Andelen som opplever at det i stor grad er rom for fleksibilitet og nytenkning på arbeidsplassen (30 prosent) er større enn andelen som mener de har tid og ressurser til langsiktig planlegging (8 prosent). Det er videre slik at ansatte innen opplæring og fritid oftere opplever at de har tid og ressurser til langsiktig planlegging, noe som stemmer godt med at det særlig er ansatte innen hjelpetjenester og politi som gir uttrykk for knapphet på ansatte/årsverk på deres tjenestested.

5 Kommunens muligheter og utfordringer i følge de ansatte

I dette kapitlet vil vi ta opp enkelte temaområder informantene var særlig opptatt av under intervjuene, og som vi anser er sentralt å ha kunnskap om for å utvikle gode og virkningsfulle tiltak. Først vil vi gi en kort beskrivelse av omorganiseringen i kommunen før vi kommer inn på hvordan tilbudene og samarbeidet i kommunen oppleves.

Organiseringen i kommunen

Som nevnt i det innledende kapitlet, har kommunen den siste tiden gjennomgått en stor omorganisering. Det er tenkt at denne nye organiseringen, der tjenestene har blitt delt opp «*i områder som naturlig kunne høre sammen*», skal lette for et samarbeid mellom tjenestene rettet mot barn, ungdom og barnefamilier. Øverst har man nå den administrative og overgripende enheten med rådmann og dennes stab. Man har så etablert en enhet for *Oppvekst og læring* – der kommunens grunnskoler, barnehager og barnevern inngår. Innenfor denne enheten har man vært opptatt av å etablere tverrfaglige rutiner med faste regelmessige møter. Blant annet skal hver avdeling i tillegg til å ha et internmøte én gang i måneden, også ha et tverrfaglig møte med de andre i enheten én gang i måneden. En annen enhet er *Helse og omsorg* – som har et spesielt fokus på barn og unge i risiko. Dette inkluderer blant annet helsesøster, et ungdomsteam (som også har psykiatrikompetanse) og kommunens psykiatriske sykepleier. Man har også opprettet en enhet for *Plan og samfunn* – der blant andre kultur og kulturarrangement, frivillighetssentral og ungdomskafe inngår. Når vi sist besøkte kommunen, i april 2012, hadde omorganiseringen kun foregått på et plan- og administrativt nivå. Selve formaliseringen av tverrfaglige og tverretatlige samhandlingsrutiner lå helt i startgropen, og skulle utvikles i fellesskap innenfor de enkelte enhetene.

Kommunen har mye samarbeid med Hadeland og Ringerike, også i forhold til tjenester som tilbys. Hønefoss og Gran har flere tilbud som blant

annet familieveiledning og videregående skoler, dette samarbeidet vil fortsette med den nye organiseringen.

I tidlige intervjuer i kommunen ga de ansatte uttrykk for at de har savnet en ordentlig satsning på et tverrfaglig samarbeid. Man har lenge sett et behov for tiltak som skulle underlette for tverretatlige samhandling. Man så også at tverretatlig samarbeid krever både tilretteleggelse og et større press fra ledelsen.

Den flate organiseringskulturen vi hadde i kommunen fungerte ikke. Vi må ha en overordnet leder som legger til rette for og krever samarbeid mellom oss. Det var en mangelfull ledelse og vi trenger noen som kan trekke i trådene. (Intervju april 2012)

Erfaringene de ansatte gir uttrykk for samsvarer med erfaringer fra andre kommuner (Winsvold 2011). Det er en stor fordel med en overordnet ledelse som tydelig legger forventninger og press på at både den enkelte ansatte og etatene skal samarbeide. Undersøkelser har vist at mange små enheter der det er opp til den enkelte tjeneste/person i hvilken grad man samarbeider med andre, ikke fungerer hensiktsmessig. Blant annet vil lite kunnskap om hverandre og om fordelene av å samhandle, samt for lite press på de enkelte enhetene, føre til at man i en hektisk hverdag bortprioriterer samarbeid med andre faggrupper/etater. Dette igjen kan oppleves meget frustrerende for ansatte som ønsker å følge retningslinjer som sier at de skal samarbeide.

Våren 2012 møtte vi stor tiltro til den nye organiseringen av kommunen, og flere informanter opplever større fokus på de helhetlige levekårene for kommunens beboere. Siden det nå er en helt ny organisering ser vi det som hensiktsmessig å nevne de tingene som de ansatte opplever er viktige for å få til et best mulig samarbeid rundt brukeren, og et best mulig tilbud til den samme.

Dagens tilbud til barn og unge

Tilbudet til barn og unge i Jevnaker kommune framstilles som variert og ganske bredt, men allikevel opplever de ansatte at det kan være en utfordring å gjøre de ulike tilbudene kjent for foreldrene. Blant aktivitetene finnes

speider, friluftsliv, idrettslag, musikktilbud blant annet. Det pekes på at det kan være dyrt å delta i visse aktiviteter, noe som kan hindre de med svakere økonomi fra å kunne delta. Blant tilbud til barn og unge blir særlig *Kulturskolen* framhevet av flere informanter som en klar suksessfaktor som når bredt ut:

Her har ungene det sosialt godt og det er kjempetrykk for å få være med, for å være her.

Kulturskolen har stor pågang og har hatt cirka 40–50 barn på venteliste. Men med en treårig opptrappingsplan og politisk vedtak om ikke å ha ventelister i 2014, har man et håp om å få flere inn tidligere. Kulturskolen rekrutterer fra alle samfunnslag, selv om man i starten først fikk 'de ressurssterke'. Siden ble tilbudene utvidet og da er erfaringen at 'da får du alle', noe som medfører 'større og større utfordringer'. Man har her lagt seg på et forholdsvis lavt prisnivå, noe som øker rekrutteringen fra økonomisk svakstilte grupper. I tillegg har noen barn støtte fra barnevernet for å gå der (gjennom støtte til fritidsaktiviteter, hjelpetiltak).

Det er klart at det som er utrolig avgjørende for at man skal fange opp alle, det er jo pris.

Generelt ses imidlertid ikke fattigdom som et særlig problem for Jevnaker: 'Det er et marginalet problem'. Økonomisk støtte til aktiviteter er meget bra i visse tilfeller, men som regel er det også nødvendig med andre tiltak for å få med også de sosio-økonomiske svakstilte gruppene.

Noen utfordringer i kommunen

I Jevnaker, som i andre kommuner, er det noen grupper som sliter med å komme seg ut av sosialt belastende forhold. Flere av informantene peker på at det generelle utdanningsnivået i Jevnaker er lavt, noe som kobles til Jevnakers historie som en gammel industrikommune. Det at det ikke finnes noen historisk «kultur» for høyere utdanning i kommunen, og at kommunen ligger utenfor de store pressområdene, kan i følge informantene ha ført til at det kan ta lengre tid for noen å ta inn over seg kunnskapskravene i det moderne samfunnet. Dette til tross for at det er *'høyskoler plassert rundt oss*

her' og at 'mulighetene ligger der'. Samtidig er det en kommune som det er relativt vanskelig å skaffe seg jobb i. Mange av de som flytter til kommunen, også innvandrere, flytter videre for å få mulighet til å arbeide. Mangel på arbeidsplasser gjør det også vanskelig å få praksisplasser til de som stiller svakere på arbeidsmarkedet.

Siden Jevnaker er en relativt liten og åpen bygd, der sosiale utfordringer er kjent for de fleste i nærmiljøet, kan det være vanskelig å bryte negative mønstre. Ofte blir man vurdert ut i fra hvem familien din er, og/eller har vært i generasjoner tilbake. Den sosiale arven blir trukket frem av flere.

Og i forhold til hvis man tenker på det med utdanning så er det ikke så rart at folk ikke har tatt så mye utdanning her. For man har jobbet på Hadeland glassverk, Norema eller... ja, man har tjent godt! Så har det vært sånn. (...). Men samtidig går det kanskje litt på holdninger. I og med at det er mange som synes det er akseptabelt å gå på trygd. Hvorfor det liksom? Men så vet jeg jo at dette går igjen i generasjoner. Vi ser det på de ungene med spesielle behov. Vi ser at det er tredje, fjerde, femte generasjon.

Noen har også beskrevet Jevnaker som et samfunn det kan være vanskelig å komme ordentlig inn i, at det eksisterer litt skepsis mot det ukjente. Dette fordrer aktiv innsats for inkludering og møteplasser i kommunen.

Våren 2012 var det cirka 90 arbeidsløse i kommunen, hvorav omtrent 30 personer under 24 år. En del av disse er kun registrert en kort stund hos NAV, mens en gruppe har vist seg å være svært vanskelig å få ut i yrkeslivet eller i utdanning. Som regel er dette unge som har vokst opp i det vi kaller sosialt belastede familier. Ofte handler det om mangel på grunnleggende ferdigheter som å kunne stå opp om morgenen for å gå på jobb. De trenger derfor en mer helhetlig og intensiv oppfølging. Erfaringen er at praksisplassene for ungdommen kunne fungert mye bedre med mer omfattende tiltak. Tidligere forskning har vist at individuelle program og/eller mentorer som følger den enkelte over lengre tid, har god virkning for unge i risiko (Backe-Hansen, 2011). I dag har ikke kommunen tilgang til LOS-mentorer, eller andre individuelle veiledere. Man har heller ikke oppsøkende ungdomsteam i kommunen eller individuelle program for å favne den enkelte

unge som sliter. Man har derimot et team som favner en hel gruppe, for så å jobbe videre med dem. Det har blitt kritisert at dette ikke er et lavterskeltilbud, det vil si at man trenger henvisning fra andre for at noe skal gjøres. Alle informantene i tjenestene og instansene vi har intervjuet, har vært bekymret for at man ikke har, eller raskt nok får tilgang til, tiltak. Dette gjelder både innenfor helsevesenet og skole. Det at Jevnaker ikke har skolelege eller egen psykolog i kommunen blir sett på som et stort problem. Man ønsker seg større tilgang til lavterskeltilbud innenfor kommunen, istedenfor at man som nå ofte må henvise til en annen kommune. Blant annet ser helsestasjonen et stort behov for en egen koordinator for helseområdet.

Tidligere hadde man et tverrfaglig SLT-team (med en egen SLT-koordinator ansatt i 50 prosent stilling) som ble opprettet i samarbeid med blant annet politiet og NAV. Dette var et tiltak som ble vurdert til å fungere svært bra, men slutt på statlige midler førte til at teamet ble lagt ned. Dette har skapt frustrasjon blant flere ansatte som jobber med barn og unge. Man kan diskutere lønnsomheten i å opprette grunnlag for samhandlingsrutiner som viser seg å fungere bra for så å legge dem ned, samt hva det gjør med motivasjonen når fungerende tiltak legges ned midt i en prosess. Kommunen har søkt om fortsatte midler til dette teamet, det var ikke klart på undersøkelsestidspunktet om dette vil bli innvilget.

Skolene i kommunen blir generelt vurdert å fungere bra, og at de har potensialet til å hindre sosial ekskludering. Men de ansatte på skolene opplever at de i dag må håndtere svært mange utfordringer med for lite tilgjengelig kompetanse og alt for knappe ressurser. Videre at de får ansvar for svært mye utover selve læringen. Dette problemet ansees å være økende. For få ressurser og lite ekstra hjelp gjør at de ansatte opplever det blir mindre tid til læring.

Forebygging / tidlig innsats

Som i alle andre kommuner opplever Jevnaker at det forebyggende arbeidet ikke fungerer tilfredsstillende. Mange av informantene framhevet betydningen av tidlig innsats, ikke minst rettet mot barn i barnehage-alder. Det etablerte barnehageteamet som både er tverretatlig og tverrfaglig har poten-

sialet til å være en ressurs som både barnehagepersonalet og andre kan ha nytte av. Mange opplever betydning og viktigheten av denne samhandlingen:

Jeg opplever en halleluja-stemming – har jobbet i en annen kommune og der har de ikke noe sånt.

Ser viktigheten av teamet, og deres tidkrevende veiledning av foreldrene.

Kan gjerne utvide dette. Føles som en rett plass å samle ressurser.

Kan godt innrømme en skepsis i starten: Er dette bare nye møter og formaliteter? Men det har gått seg til og ser nå positivt på dette. Men viktig at pedagogisk leder selv styrer behovet og bestiller.

Noen av informantene peker også på at barnehageteamet kan forhindre at saken utvikler seg til en barnevernssak ved å komme tidlig inn. Alt i alt framstår erfaringene med barnehageteamet som positive, selv om det fortsatt gjenstår noen utfordringer. Det har vært flere som har hatt mange forventninger knyttet til teamet, som det ikke har vært mulig å innfri innenfor den rammen som er satt. Mange har ønsket /sett for seg at teamene skal reise rundt og gi veiledning til andre, men det var ikke den opprinnelige intensjonen.

Ansatte har gitt uttrykk for et stort behov for mer lokale tiltak, særlig blir mest mulig lavterskeltiltak fremhevet. Blant annet er det flere som har nevnt et betydelig behov for et familierådgivningskontor i kommunen. I dag må man reise inn til Gran for å få hjelp. Flere av våre informanter peker på betydningen av å bistå foreldrene tidlig. Her blir foreldreveiledning og praktisk støtte til foreldrene i perioder trukket frem som viktige tiltak.

Vi skal også sende fra oss foreldre som er styrka i oppdragerrollen. Vet ikke om vi alltid har klart dette. I dag kanskje vi skulle hatt foreldreveiledningskurs? Det er mange som burde bli styrket i foreldrerollen.

Det er tyngre å være forelder hvis man sliter ekstra, hvis man er ufør, eller sliter med andre problemer. Derfor (bør vi) styrke de svake foreldrene.

Utsatte barn, barnevern

Flere informanter påpekte betydningen av å komme i posisjon til utsatte barn og deres foreldre, i tillegg til viktigheten av et godt samarbeid mellom barnehage og barnevern. Det kan være et dilemma at det å konfrontere foreldre med bekymringer kan føre til at samarbeidet med foreldrene bryter sammen, samtidig blir det å være ærlig i dialogen sett på som tillitskapende:

Vi jobber med å komme i posisjon til de utsatte barna, men mulig vi kan være enda tøffere her, men da kan vi støte foreldre fra oss.

Nei, det funker når vi er dønn ærlige med foreldrene samtidig som vi respekterer deres livsstil. Da kommer vi i posisjon.

Vi må kanskje øve oss enda mer på å få til de gode samtale med de sårbare foreldrene.

Tror vi har blitt mye mer dyktige på å ta de ubehagelige samtale.

Fra skolens side framheves at de får god informasjon fra barnehagene i overganger fra barnehage til skole. Videre oppleves det å være et greit samarbeid mellom det spesialpedagogiske teamet og barnevernet. Når det gjelder utsatte barn og unge, pekes det også på skolens rolle som et fristed for disse barna. Det poengteres at skolen kommer raskt på banen i prekære familiesituasjoner for å unngå at eleven faller ut.

En del av skolebarna får oppfølging på grunn av lærevansker eller atferdsvansker, men det framheves at dette ikke nødvendigvis er sammenfallende med omsorgssvikt. Men skolene synes som sagt at de har for mye ansvar for de av elevene som sliter ved siden av det å undervise, uten at har ekstra ressurser til dette. Det finnes også et behov for å styrke arbeidet med *Individuelle Planer* og *Ansvarsgruppene*. Også på skolen ser man et behov for å jobbe tettere med foreldre, blant annet kan det være nødvendig med flere utviklingssamtaler mellom skole og foresatte når elevene sliter.

Minoritetsbarn

Jevnaker har færre minoritetsbarn enn gjennomsnittskommunene i Norge. Kommunen har relativt sett tatt i mot få flyktninger, men de har noe innvandring fra andre land. De fleste innvandrere er fra Litauen, Tsjekkia, Polen, samt noen asiatiske land. Det er i dag noen utfordringer knyttet til innvandring, men det går mest på hvordan instansene og tjenestene skal organisere seg best mulig for å møte behovene. Helsetjenestene opplever det problematisk at de ofte ikke får beskjed om at nye har flyttet inn til kommunen før det har gått lang tid. Dette fører blant annet til at det kan ta svært lang tid før barna i familiene kalles inn til kontroll hos helsetjenesten.

Det er en utfordring med de minoritetsspråklige som vi har. Det er sjelden vi ser noe til dem før de er 3 år. Hvis de kommer mellom 2–4 eller 4–6 vil vi ikke få noen melding fra folkeregisteret om dem. Det er noe vi må ta rede på selv, kan være tilfeldig og vanskelig å få tak i dem. Det burde vært mye mer automatikk i det at man sender helsestasjonen beskjed ved tilflyttinger. (intervju april 2012)

I barnehagene opplever man at man trenger mer kompetanse for å følge opp de minoritetsspråklige barna på best mulig måte. Blant annet er det for få med minoritetsbakgrunn som jobber i barnehagene. Men det fremheves også som et problem at det er vanskelig å rekruttere minoritetsspråklige, fordi de ofte mangler den formelle kompetansen. Barnehageansatte ser også et behov for å kunne følge opp familien mer helhetlig. Videre er erfaringen at det kreves mer enn den kompetanse man har tilgjengelig å kunne gi foreldrene ordentlig muntlig og skriftlig informasjon, og til selv å kunne motta beskjeder. Det vil av og til være behov for tolk for å få overgitt hverdagslig informasjon. Videre ser man blant annet at det er nødvendig å informere mer om den norske kulturen barna tar del i i barnehagen, om hvorfor noe ansees å være viktig, og om andre forhold. Dette anser man vil også gi foreldrene mer trygghet og større tillit til barnehagen.

Det erkjennes altså et behov for å jobbe enda tettere med foreldrene, og at minoritetsforeldre trenger mer tid på å bli trygge på barnehagepersonalet og på det å levere fra seg barna. En av informantene foreslår at man i større grad bør tilby foreldre å være med i barnehagehverdagen for å se og oppleve

hvordan den er. For noen barn kan det også ta tid å bli trygg i en barnehage. Spesielt vil dette kunne gjelde barn som tidligere har vært på flukt med familien:

Gjerdet rundt barnehagen ble oppfattet av et barn som hadde vokst opp i en flyktningleir (med gjerde) som en ny flyktningleir. Det var ganske vondt å oppleve.

Det pekes også på at minoritetsbarn i mindre grad enn norske går i barnehage, og står dermed i fare for å falle utenfor av den grunn. I skolen har man ikke opplevd utfordringer på grunn av innvandring, det er få minoritetslever i hver enkelt klasse. Tvert imot framheves at enkelte grupper minoritetspråklige barn gjør det svært godt i skolen, særlig der foreldrene har samarbeidet godt med skolen og skolen er blitt prioritert hjemme.

Samarbeid på tvers av fagområder, instanser og etater

Jevnaker er en relativt liten kommune der mange ansatte kjenner hverandre, eller i hvert fall til hverandre. Det er vanlig at det lett oppstår flere uformelle rutiner enn formelle rutiner under slike forhold (Winsvold 2011). Dette er positivt på mange måter, men det kan også føre til at samarbeidet blir mer personavhengig og ikke sikrer brukeren den hjelpen de har krav på. I Jevnaker har man, som tidligere nevnt, opplevd at samarbeidet mellom tjenestene/instansene ikke har fungert optimalt. Man vil selvfølgelig ha litt ulik erfaring med samarbeidet ut i fra hvilken tjeneste/instans man jobber i, og ut i fra hvilke personlige relasjoner man har erfaring fra. Generelt peker våre informanter på at tjenestene har blitt mer oppmerksomme på samarbeid, og at man har tro på at den nye organisasjonsmodellen vil føre til et bedre tverrfaglig og tverretatlig samarbeid i kommunen. Nettopp fokuset på og planene om nye samarbeidsmodeller opplever man har gitt ny giv til å tenke samhandling. Samtidig er flere svært tydelige på at man ønsker å involvere både foresatte og brukere i større grad i den 'nye' samhandlingsformen.

Helsestasjonen opplever at de stort sett jobber godt med andre instanser og tjenester i individuelle saker. De initierer en god del ansvarsgruppemøter. De er også involvert i barnehageteamene der man har faste tverrfaglige møter med barnevern og barnehage. Samtidig ser helsestasjonen et behov for tettere

samarbeid med PPT, med særlig fokus på barn i småskolealder. De anser at det er altfor liten tilgang til hjelp og tiltak i kommunen, ikke minst ønsker de å ha tilgang til logoped. Men ansatte ved helsestasjonen kan også oppleve det som problematisk at de ikke i større grad blir inkludert i planleggingsarbeid både på systemnivå og på individuelt nivå. De opplever at de ikke har blitt invitert på viktige møter rundt brukeres situasjon, ei heller blir de spurt om deres erfaringer når planer skal gjøres på et høyere nivå. Konsekvensen av å ikke ha en åpen og inkluderende dialog kan bli at man helst 'ordner opp selv' uten å kontakte de andre samarbeidspartnerne. Relevant åpenhet og inkludering er alfa omega for å få til et maksimalt samarbeid, det motsatte påvirker videre samarbeid negativt.

NAV i Jevnaker samarbeider i dag med flere ulike instanser, og generelt opplever de dette samarbeidet som tilfredsstillende. Når NAV har kontakt med brukere er det kun de voksne man forholder seg til. Samtidig er det rutine på å utrede hvor mange barn brukeren har, og hvilke behov som finnes for hele familien. Da starter gjerne et samarbeid med andre. Fra 2007 har NAV deltatt i et ungdomsprosjekt (Ungdomsprosjekt Hadeland 2007), med støtte fra fylkeskommunen. I 2009 fikk de en egen ungdomskontakt, noe de var svært fornøyde med. Det har vært usikkerhet om de har kunnet beholde denne, men de har nå fått nytt tilslag fra fylkeskommunen. Gjennom ungdomskontakten opplever de ansatte at det har blitt opparbeidet et godt samarbeid både med Oppfølgingstjenesten og videregående skoler. NAV samarbeider også med psykiatrien, barnevernet og med andre ved behov. Samarbeidet blir karakterisert som uformelt, men at det allikevel er forankret i de rutinene man har. Fra NAV sin side ser man ikke noe behov for å formalisere samarbeidet mer, ikke minst da de opplever at arbeidet i NAV er meget byråkratisk fra før. NAV opplever at det tverretatlige kurset i Motivational Interviewing (MI) har bidratt til bedre samarbeid, blant annet gjennom at man får en felles språkforståelse.

(Felles kurs) gjør også at vi kan snakke samme språk når vi samarbeider, det er ikke gitt at man gjør det – og det kan være til hinder under samarbeidet.

Samarbeidet mellom barnehagen og barnevernet blir stort sett beskrevet som tilfredsstillende, og man opplever at man har kommet et godt stykke på vei. Samtidig blir det poengtert at det er meget nødvendig å videreutvikle kommunikasjon og samhandling mellom dem. Barnehageteamene har potensial til å jobbe forebyggende, men det vil fremdeles være en god del utfordringer da de ulike tjenestene jobber under ulike lovverk og betingelser i forhold til taushetsplikt og opplysningsplikt. Barnevernet kan på sin side oppleve en type av problem, som at barnehagene melder inn for få bekymringsmeldinger, mens barnehagene kan oppleve samarbeidssituasjonen/utfordringene fra en annen side. Det kan oppleves frustrerende når man ikke får nødvendige opplysninger slik at man selv kan gjøre jobben sin på en tilfredsstillende måte.

Det er for tette skott mellom tjenestene. Barnevernet har et problem med at foreldrene ikke vil involvere barnehagen. Her må barnevernet legge inn et mye kraftigere press på foreldre.

Vi har ofte tette relasjoner med familien, men kjenner på frustrasjoner når barnevernet skyver oss ut, og ikke verdsetter den jobben vi har gjort så langt.

Og der har det jo skjedd noe. Man har opprettet et ressursteam i barnevernet som man kan henvende seg til i enkeltsaker før man eventuelt går videre. Og man har fått rutiner for hvordan man melder, når er det og hva er risiko. Det som eventuelt mangler er jo handlingskompetanse i forhold til det. Og faktisk tørre å gjøre det, å tørre å si fra til foreldrene. Men det inngår nå i det prosjektet. Og så er det jo det at de har det her med fagprofesjonen i forhold til at det blir avstand mellom en førskolelærer og en barnevernspedagog. Dette her med at 'ja, nei, de sier ingenting til oss'. Og de sier 'ja dere melder jo ingenting'. Og den henger fortsatt litt i. Vi har kommet et stykke på vei, men her er det.

Negative opplevelser med samarbeidet mellom barnehage og barnevern kan bidra til at barnehagen blir mer tilbakeholden med å melde sin bekymring til barneverntjenesten ved en senere anledning, noe som igjen kan bidra til at det aktuelle barnet ikke får hjelp i tide. Barnevernsteamet er her en meget viktig faktor for å bedre tilliten til hverandre. Og i tillegg til å bidra til

kunnskap om hverandres tjenester, og skape nye rutiner for samhandling, har Barnehageteamet den fordel at de gjennom samarbeidet får tilgang til flere ulike tiltak (noe som har vært etterspurt i stor grad).

På den største skolen i kommunen har man etablert noe man kaller PLEASE, som er en spesialtilpasset versjon av PALS- modellen. Denne modellen er man meget fornøyd med og ansatte uttrykker at de gjennom denne metoden «har fått tatt tilbake klasserommet igjen». PLEASE har blitt utviklet innenfor prosjektet «læringsmiljø Hadeland» og er finansiert av Utdanningsdirektoratet. Fordi skolen i dag tar hånd om svært mye mer enn det rent pedagogiske, er ressursmangel en stor hemsko. Sitatet nedenfor viser at det er store utfordringer med å finne nok ressurser og at det kan bli konflikt i forhold til hvem som skal betale for hva.

Skolen samarbeider med mange ulike instanser hele tiden. Men det er altfor lite ressurser, og det er en kamp med de andre instansene om hvem som skal betale for det som gjøres. Vi ønsker ikke å ha det slik at vi kun får en pott med penger som skal dekke alt uansett hva som skjer, det er svært lite heldig. En del andre kommuner har en koordinerende enhet som betaler for tverrfaglige tiltak. Det burde vi også absolutt ha. Det er ikke riktig at skolen skal betale for slike ting som ikke har noe med læring å gjøre. Men det må vi gjøre hele tiden. Vi bruker også svært mye tid på sånne saker og det er veldig vanskelig å prioritere. Det er svært lite ressurser i PPT – noe som er et stort problem for oss. Vi savner veldig å ha PPT som veiledere. Vi har noen koordinatorene på skolen som hjelper og kartlegger elevene, men det er ikke nok. Det er veldig mye som ligger på skolen, og vi må ordne opp i mye. Men vi har et eget sosped-team som tar tak i elever som sliter.

I skolene ønsker man seg ekstra ressurser for å kunne stille med best mulig kompetanse, en lærer har nødvendigvis ikke den kompetansen som skal til i komplekse saker. Skolen ser derfor et stort behov for å få flere faggrupper inn i skolen og etablere egne tverrfaglige FAG-team med barnevernspedagog, vernepleier, spesialpedagoger, der det enkelte team kan jobbe tett på den enkelte elev. Man ser samtidig et behov for å kunne møte utfordringene på skolen der alle de unge er: «For her er de jo, og vi ser dem i hvert fall». Blant

annet er oppfatningen at også Ungdomsteamet burde være ute på skolene i mye større grad enn det de er i dag.

Når det gjelder samarbeid i overgangen mellom barnehage og skole, framheves det at barnehagen jevnt over gjør en god jobb og at barna kommer godt forberedt til skolen. I forholdet mellom skole og barnevern, hevdes det fra skolens side at de melder til barnevernet 'når det er nødvendig'.

Kulturskolen kommer tiltaksmessig i en mellomstilling mellom ordinær skole og fritidsaktiviteter. Dette kompliserer muligheten for samarbeid og kan gi mindre handlingsrom for ansatte i Kulturskolen i forhold til å se, støtte og sette inn tiltak overfor utsatte barn og unge.

Fordi Kulturskolen er definert som et skoleslag selv om det foregår på fritiden... at det er litt vanskelig å få forankret ting oppover i systemet. Fordi at så lenge det foregår på fritida og det er kultur så blir det litt sånn.. (...) Men så er vi faktisk et fagmiljø, med lærere. Det er en utdanningssituasjon.

Et bedre samarbeid mellom skolen og Kulturskolen framheves som sterkt ønskelig også ut fra å kunne dra nytte av barnas erfaringer og læringsprosess i Kulturskolen, i de tilfellene der barna faller ut av eller er umotivert for skolegang for øvrig:

Og vi har ganske mange elever som ... det er ikke mange... men vi har og har hatt noen elever som har knekt noen koder ved å gå på Kulturskolen. De har vært stemplet som skoletapere og har egentlig gitt opp hele det å gjøre noe og har opplevd en mestring gjennom [xxxx]-spilling, hvor de har kommet etter et halvt år og sagt til sin lærer at nå lurer de på om de skal begynne å gjøre skolearbeid.

Kulturskolens 'mellomstatus' skaper også usikkerhet og uklarhet i forhold til rutiner på hvem som skal ta videre en bekymring knyttet til barnets omsorgssituasjon eller risiko for mishandling/overgrep.

Ungdomsteamet i kommunen synes å ha en litt uklar rolle i forhold til de andre instansene i kommunen. Særlig blir det faktum at man må ha en henvisning til Ungdomsteamet for å bli tatt i mot der, kritisert. Dette blir ansett å være negativt for tilgangen til hjelp for brukeren.

Det vi tenker er at det er ikke et ordentlig lavterskeltilbud når man må ha en henvisning til ungdomsteamet. Lavterskel er når man uansett kan henvende seg dit. Skjønner ikke vitsen med henvisninger til et slikt team. – Og det er vanskelig å få klarhet i hva slags rolle og ansvar teamet egentlig skal ha. Men det er veldig fint å ha tilgang til en psykiatrisk sykepleier.

I Ungdomsteamet ligger det et stort potensiale i å nå de unge, også før problemene blir for store. Mange kommuner bruker i dag såkalte LOS-koordinatorer. De jobber mer individuelt og med mer helhetlig oppfølging.

En av de store utfordringene når et tverretattlig og tverrfaglig samarbeid skal etableres, er å få avklart hvem som skal ha ansvar for hva, og hvilke roller man skal inneha. Tidligere, før den nye omorganiseringen, har ikke dette vært tilstrekkelig klart. Det er derfor viktig at dette er et prioritert tema under den nye samarbeidsprosessen. Generelt virker det å være en stor optimisme rundt den nye organisasjonsmodellen i kommunen, noe som er et godt utgangspunkt.

6 Funn og drøfting

Siden Jevnaker kommune i dag holder på med en stor omstillingsprosess, der alle strukturene for samhandling ikke er lagt, og der man fremdeles i fellesskap diskuterer hvordan man ønsker at tilbudet til brukerne skal se ut, er det beste vi kan gjøre å komme med noen råd med bakgrunn i hva de ansatte i kommunen har savnet, hvilke erfaringer de har og referere enkelte erfaringer fra andre kommuner. Et grunnleggende prinsipp når man foretar omorganiseringer, er å samle flest mulig erfaringer og synspunkter før man fastsetter hvordan rutinene skal være. Her har ledelsen et stort ansvar med å inkludere de ansatte i prosessen, å ikke gjøre det kan skape frustrasjon og mindre forståelse for prosessen.

Og det forundrer oss at politikerne aldri spør oss hva vi tenker om situasjonen, de spør ikke og lytter ikke. De burde være mye mer interessert i våre erfaringer. De er jo kjempeviktige når vi skal jobbe for at det skal bli bedre.

Med den nye organisasjonsmodellen har man lagt et grunnlag for å skape langt flere møteplasser, både formelle og uformelle, mellom ulike tjenester og instanser som jobber med barn og unge. Vår analyse som har munnet ut i konkrete råd, inneholder vurderinger av de ansattes tidligere erfaringer sett i lys av kommunens spesifikke betingelser, kombinert med faktorer som man vet underletter samarbeid mer generelt. Men først i kapitlet vil vi oppsummere hva man med erfaring fra forskning vet er nødvendig for å oppnå maksimal samhandling til beste for brukerne.

Det forebyggende arbeidet i Jevnaker

Alle informantene er enige i at man må starte det forebyggende arbeidet tidlig. Helst allerede på helsestasjonen under barnas første leveår bør man være meget fokusert på dette. Dette legger grunnlaget for det som skjer senere i barnas liv. Helsestasjonene i Jevnaker har som tidligere nevnt langt mindre ressurser enn i andre sammenligningskommuner til å komme tidlig og mer intensivt inn i familier. Helsestasjonene er samtidig meget tydelige på

at de ser et stort behov for tilgang til langt fler tiltak på et lavterskelnivå til familier som man ser sliter, men der det ikke er direkte omsorgssvikt.

Særlig skolene ser et tydelig behov for at forhold rundt flere barn skulle blitt «tatt tak i» lenge før elevene begynner på skolen. De ansatte på skolene anser at problemer ofte kunne vært løst på et tidligere tidspunkt hvis barna i større grad var blitt sett av de som befinner seg i nærheten av barnet. Det er erfaringer med at det ofte ikke skjer noe med barnets situasjon før personen starter på ungdomsskolen, det vil si når problemene har blitt såpass store at omgivelsene reagerer. Samtidig opplever noen at det har vært utfordringer med å komme i posisjon til å yte adekvat hjelp, blant annet på grunn av hvordan taushetsplikten har blitt tolket under samhandling mellom etater. Skolene ser derfor et stort behov for å jobbe tverrfaglig og tverretatlig, og ønsker et kontinuerlig fokus på dette.

For å kunne jobbe forebyggende er det viktig med grundig informasjon fra andre som er i kontakt med barnet eller den unge. Særlig helsestasjonen ser et behov for at man trenger mer informasjon enn det man i dag får fra blant andre voksenpsykiatrien og barnevernet. De ansatte anser at mer åpenhet og mer informasjonsflyt mellom instansene hadde gjort det enklere å sette inn tiltak overfor hele familien i en tidligere fase. Det kan være vanskelig å få et helhetlig bilde av en situasjon, og ofte er det ikke nok i en problematisk familiesituasjon at kun en part får et hjelpetiltak. For samtidig å bevare personvern hensynet bør ansatte i størst mulig grad jobbe aktivt med å søke samtykke fra brukere for å kunne starte et forebyggende arbeid i en så tidlig fase som mulig.

Bemanningsressurser

Som tidligere nevnt er helsesøsterbemanningen langt lavere i kommunen enn det som er normert hos sykepleierforbundet. Av tidligere studier vet man at tilgang til helsesøster har svært mye å si for barns og unges oppvekst. Dette bør bli et prioriteringsområde.

De ansatte etterspør i stor grad tilgang til kommunepsykolog og skolelege. Dette betyr store utgifter for kommunen, men samtidig kan det være lønnsomt på lang sikt. Å ha et lavterskeltilbud til helsehjelp, og tilgang til hjelp i en tidlig fase, kan vise seg å være besparende tiltak for kommunen.

Som tidligere nevnt har NAV vært svært fornøyd med sin ungdomskontakt. Ungdommer som faller utenfor trenger ofte en person som følger dem jevnlig og er opptatt av hvordan det går med dem. NAV burde om mulig få en fast stilling til dette. I dag må man søke om tilskudd til stillingen, noe som gjør det langsiktige arbeidet usikkert.

Alternativ til Ungdomskontakt i NAV er å innføre LOS-tilbud i kommunen. NOVA har gjort en evaluering av LOS-ordningen med svært gode resultater. Ungdommer som sliter kommer mye bedre ut med faste personer som gir en helhetlig oppfølging. Les gjerne mer om dette i NOVAs kommende rapport⁸. Det tverrfaglige SLT-teamet fungerte tilfredsstillende, men ble lagt ned på grunn av manglende ressurser. Erfaringsmessig vet man at SLT-team kan hjelpe personer som står i fare for å falle utenfor, men det har også vist seg å kunne være en pådriver for det tverrfaglige samarbeidet. Ikke minst i forhold til det forebyggende arbeidet er SLT-team viktig.

Å underlette samarbeid mellom instansene

Å skape strukturer for samhandling krever kontinuerlig oppmerksomhet og arbeid. Kriterier som ofte kjennetegner gode tverrfaglige og tverretatlige samarbeidsformer er blant annet regelmessige møter, klar ansvarsfordeling, formalisering av rutiner, oppfølging fra ledelsen og riktig kompetanse. Samtidig må man øke de ansattes samhandlingskompetanse. Blant annet gjennom å sikre kunnskap om hverandres rutiner, arbeidsmåter, forhold til taushetsplikt og opplysningsplikt. Uten et fokus på rutiner for samarbeid, der samarbeidet kun er tuftet på møter etter behov, blir ofte konsekvensen at et slikt møte ikke blir avtalt før situasjonen er prekær og frustrasjonen stor. I tillegg til den lidelsen som eventuelt kunne vært unngått, er det ekstra ille at når misforhold har pågått over lengre tid tilsier erfaringene at det blir vanskeligere å gi konstruktive tiltak.

Regelmessighet i møtene, at man jobber aktivt for å finne sin samarbeidsform, har stor betydning for utviklingen av god samhandling. Positive følger av tverrfaglig arbeid /samhandlingen er at det øker kunnskapen om andre instansers rutiner og arbeidsformer, noe som igjen øker potensialet for

⁸ Backe-Hansen, under arbeid 2013.

samarbeid. Stort sett oppleves det svært konstruktivt å jobbe i team rundt en bruker istedenfor å jobbe alene. Det mest positive er at man møter mennesker på flere måter enn før. Mange erfarer at de når flere i målgruppen, og at flere tiltak er tilgjengelige. De ansatte har fremhevet disse faktorene som viktige under selve samarbeidet:

Åpenhet – For å få til gode relasjoner er det viktig at ansatte i aktuelle tjenester inkluderer hverandre og gir ordentlige tilbakemeldinger. At det gis tilstrekkelig informasjon til hverandre i saker en er felles involvert i, slik at man kan gjøre en ordentlig jobb, er avgjørende for å utvikle et godt samarbeid. Når man ikke får de nødvendige opplysningene er det vanskeligere å ta ansvar (Winsvold 2010, Baklien 2009). Utestengelse fra nødvendig informasjon er svært negativt for samarbeidet. Det oppleves ikke nok bare å få en tilbakemelding om at det har blitt satt i gang et tiltak, det ønskes som regel mer omfattende og kontinuerlig informasjon.

Felles arenaer – Felles kursing og felles møteplasser for ansatte i aktuelle tjenester gir mange fordeler utover å øke generell fagkompetanse og samhandlingskompetanse. Blant annet bidrar dette til viktig kunnskap om hverandres rutiner og arbeidsoppgaver, og det å ha fora der man kan diskutere både sak og hvordan samarbeidsformene fungerer, er viktig for videre samarbeid. Videre er det svært viktig at man etablerer relasjoner, at man får en felles forståelse og følelse av at man er i et team. Det vil si at man utvider sitt fagfelt/sfære til å omfatte flere, at *vi'et* blir større. Denne *vi-følelsen* er vesentlig for samhandlingsmotivasjonen. Undersøkelser viser at verken generell informasjon, søking på nett, eller bruk av veiledere på langt nær var så effektivt for å få samhandlingskunnskap som det møtene var.

Personlige relasjoner – For å få til et tverrfaglig samarbeid må man i kommunen bruke tid på å bli kjent med hverandre. Studier viser at i de tilfellene der de ansatte karakteriserer samarbeidet som *godt*, har de involverte brukt lang tid på å bli kjent med hverandre (NOU 2000:12). Det at man har et ansikt å forholde seg til, oppleves ofte som viktig. Godt samarbeid forutsetter god kommunikasjon og ydmykhet.

Formelle strukturer – Formelle strukturer formalisert med sakslister og faste møter ansees nødvendig for at samhandlingen mellom grupper av ansatte forankres. Formelle strukturer i seg selv, som blant annet

samarbeidsmøter, bidrar til at samhandlingskompetansen øker og det blir lettere å avklare roller og rammebetingelser, samt at uenigheter kan diskuteres. Kommunen bør legge til rette for at de ansatte får god kunnskap om de ulike etaters arbeidsoppgaver, rutiner og hverandres lovverk. Det er stor enighet om at informasjon om hverandres rutiner behøves for et godt samarbeid. Man trenger videre en avklaring om hvordan taushetsplikten, og ikke minst opplysningsplikten, fungerer og informasjon om hvilke tilbud og tiltak som finnes og praktiseres. Dette klargjør muligheter og begrensninger for samarbeid. Man bør også få avklart de økonomiske rammene i et tverrfaglig arbeid – hvem skal betale for hva. Gjennom faste samarbeidsmøter er det lettere å få avklart roller og rammebetingelser, og uenigheter kan diskuteres. Det gjør at én negativ erfaring ikke behøver å påvirke det videre samarbeidet. For at samarbeidsmøtene skal oppleves konstruktive må man ha tydeligere rammer og metodikk for møtet. Dette kan ta tid å utvikle, men samtidig er det lønnsomt.

Ledelsen tar ansvar – Det er meget viktig at fokuset på samhandling og tilrettelegging av dette er forankret hos ledelsen. Det er nødvendig at lederne for etatene er pådrivende og legger til rette for samarbeidet. Forankring i organisasjonen både hos tjenesteutøvere ute i «felten» og hos administrativ og politisk ledelse, er kritiske områder for å lykkes med samarbeid og koordinering. Ledelsen bør ha klare forventninger og krav til at instansene skal samarbeide og at de ansatte skal snakke med og rådføre seg med hverandre. God oppbakking fra ledelsen har også fungert som motivasjon for mange ansatte. Like viktig som det er å ta inn relevante fagfolk, er det å kunne sile ut de fagfolkene som ikke tilfører prosessen noe positivt.

Samlokalisering – Samlokalisering bidrar til å styrke samarbeidet og har stor betydning for etablering av nytt samarbeid. Fordelene med samlokalisering er at personlige relasjoner gjerne oppstår, noe som er med på å senke tersklene for å ta kontakt. Det fører til at man lett kan «stikke» innom hverandre for korte, men ofte betydningsfulle, spørsmål. Dette kan være tidsbesparende og gi bedre tilbud til klientene.

Brukermedvirkning – Vanlige erfaringer er at det å involvere foreldrene gir gode resultater, og ikke minst å involvere barn og unge selv. Helst bør barn og foresatte i størst mulig grad medvirke under hele prosessen. Faktorer

som virker positivt er å inkludere brukeren så tidlig som mulig, noe som gir brukeren eierskap til prosessen. Det vil si at brukeren får ansvar for sin egen utvikling, og kan være med på å bestemme hvem som skal bidra underveis. I blant annet større nettverksmøter er det ofte brukeren, avhengig av alder, selv som kommer med forslag om hva han eller hun ønsker å gjøre for å bedre sin situasjon.

Verktøy – Håndbøker og veiledere kan være et godt verktøy hvis det blir brukt. Det kreves at en håndbok implementeres aktivt i organisasjonen for å unngå at den kun blir et oppslagsverk.

I en endringsfase – I en slik fase er det av stor betydning å holde kontinuerlig fokus på selve samhandlingen. Å etablere noen faste rutiner får ofte mange ringvirkninger. Men samtidig er det lett at man går tilbake til tradisjonelle handlingsmåter hvis det ikke finnes et kontinuerlig fokus og formelle rutiner. Det er avgjørende at ledelsen på ulike måter legger strukturelle forutsetninger til grunn⁹.

Forslag til tiltak

I kommunen etterlyses det flere tilgjengelige tiltak som det er mulig å benytte seg av direkte. Blant annet helsestasjonen lider av å ikke kunne tilby noen tiltak direkte. Man opplever i stor grad at det er lite folk tilgjengelig, og at det finnes for få muligheter for å tilby tiltak. Samtidig opplever man at henvisningsenheten til helse- og omsorgstjenester tar altfor lang tid.

Når man nå skal utvikle tiltak er blant annet praktisk hjelp til familiene etterspurt. Her blir både en hjemmeveileder og familieterapeut nevnt. De ansatte ønsker tiltak som inkluderer helsefaglig veiledning samt veiledning innen par og foreldreskap. Alternativ som blir nevnt er å ha et 'Familiens hus' i kommunen. Dette virker som en meget god idé. Her kan man også ha tiltak for å stimulere til mer nettverk og engasjement hos foreldre rundt sine barn. 'Familiens hus' er en modell som er tatt i bruk i et økende antall kommuner her i landet. Sverige har også tatt i bruk 'Familiens hus' på et noe tidligere tidspunkt. Det har blitt foretatt evalueringer og undersøkelser av denne modellen både i Sverige og i Norge. Folkehelseinstituttet anbefaler

⁹ Se Winsvold 2011.

større bruk av denne modellen (Folkehelseinstituttet 2011). NOVA har tidligere gjort en devaluering av 'Familiens hus' i Ringsaker kommune. Her anbefalte man kommunen å satse videre på denne modellen (Kristofersen og Mathisen, 2010). På grunnlag av de mange positive utfall med modellen anbefaler vi også Jevnaker kommune å vurdere å satse på en variant av 'Familiens hus'. Dette vil innebære et tettere og mer effektivt samarbeid mellom flere førstelinjetjenester, særlig helsesøstertjenesten, barneverntjenesten og eventuelt også PP-tjenesten.

Tverrfaglige team i barnehagen som kommunen nå gjennomfører, har ofte positive følger. Samtidig er det viktig at man avklarer hva man kan og ikke kan gjøre – å avklare forventninger. Mange virket fornøyde med denne modellen, samtidig som det har vært litt frustrasjon fordi man har ønsket å gjøre enda mer innenfor denne. Tverrfaglige team i barnehagen kan med fordel involvere foreldrene. Hvis tiltak ikke viser gode nok resultater bør problemstillingen tidlig tas inn i utvidede tverrfaglige møter, der mulige løsninger kan drøftes fra flere perspektiver.

Erfaringsmessig vet man at man bør ha noen, ledere eller andre ansatte, fra ulike etater som sammen har et ansvar for å utvikle og legge press på tverretattlig og tverrfaglig samarbeid. Dette bør gjøres for å styrke forebygging, tidlig intervensjon og samhandling på tvers av fag, enheter og nivåer. Noen kommuner har etablert et forum der flere deltagere møtes. Andre kommuner har ansatt koordinator for denne oppgaven. Eventuelt kan man få hjelp av en ekstern prosessveileder for å utvikle samarbeidet.

Personene i et eventuelt tverrfaglig forum kan gjerne være ledere, eller personer med tyngde og bred gjennomslagskraft, og som kan operere i en større og helhetlig sammenheng. Erfaringen er at det går svært mye raskere å få frem beslutninger da.

De fleste ansatte innen de ulike etater vil ha flere og ulike lovverk å forholde seg til. Å lage en rutinehåndbok der lover, samarbeidsrutiner, arbeidsoppgaver, ansvar og lignende blir presentert, kan bidra til at rutiner og samhandling blir forankret og videreført selv ved utskiftninger. Dette vil også kunne skape større forståelse for hverandres oppgaver. Utfordringen ligger ofte i hvordan man skal legge til rette for at en slik håndbok blir brukt i

hverdagen. Dette krever aktiv innsats fra ledelsen. Alle tjenester for barn og unge bør for øvrig være aktuelle samarbeidspartnere i en slik rutinehåndbok.

Noen kommuner har med hell implementert oppstartsmøter og nettverksmøter der de tverrfaglige møtene som eventuelt kan være med barnevern, BUP og/eller politi, er utvidet med personer i brukernes nærmiljø. Dette kan blant annet inkludere foreldre, venner, naboer, besteforeldre eller andre ressurspersoner. Denne type møter kan være svært konstruktive i og med at mye informasjon kommer frem tidlig i prosessen. Hensikten med møtene er å få et helhetlig overblikk og at det lages strukturerte og konkrete planer for oppfølgingen av barnet/den unge/familien fremover om hvem som skal gjøre hva når.

Barnehagene i kommunen må styrke sin bemanning når det gjelder andelen førskolelærere i forhold til antallet ansatte. Denne andelen er lav sett i nasjonal sammenheng de siste årene. Økning av andelen førskolelærere er et viktig tiltak for å styrke kvaliteten i barnehagene. Folkehelseinstituttet og SSB peker begge på at andelen førskolelærere er lav i Norge sammenliknet med andre land, og dette kan svekke kvaliteten i barnehagetilbudet. Dette kan trolig være særlig problematisk for de yngste barna.

Man har over tid brukt over tre måneder i en for stor andel av undersøkelsessakene i barneverntjenesten. Man må få ned saksbehandlingstiden i slike barnevernsaker. Dette er et viktig forebyggende tiltak. Lang saksbehandlingstid kan i noen tilfeller medføre en forverret levekårssituasjon for de barn, unge og barnefamilier dette gjelder. Siden kommunen allerede har en betydelig andel barnevernsaker samtidig som saksbehandlingstiden er lang, må man styrke barneverntjenesten.

Oppfølgingstjenesten bør styrkes og samarbeidet med skolene forsterkes for å bidra til senke frafallet i videregående skole og derved til å høyne utdanningsnivået i kommunen. Her er det viktig å forsøke å få til et enda tettere samarbeid mellom kommune og fylke. Som tidligere nevnt, gir LOS-mentorer og individuell oppfølging meget gode resultater.

Det sosiale aspektet er avgjørende for å få til et godt samarbeid, dette øker forståelsen og tilliten til hverandre. En måte å øke kunnskapen om «de andre» kan være å ha hospitering hos hverandre.

7 Avslutning

Sammenfatning av funn og drøfting

Formålet med denne undersøkelsen, som har pågått fra høsten 2010 til våren 2012, har vært å identifisere levekårsutfordringer og foreslå tiltak som kan bidra til å bedre levekårene i Jevnaker kommune. NOVA har i dette oppdraget hatt et hovedfokus på risikoutsatte barn og unge, samt barnefamilier.

Det har blitt benyttet ulike metoder i arbeidet: Vi har intervjuet kommuneansatte og gitt en oversikt over deres erfaringer i sitt arbeid; Vi har analysert resultater fra en elektronisk spørreundersøkelse (questback) til kommunalt og statlig ansatte; videre har vi analysert statistisk materiale fra kommunen (KOSTRA-data/SSB, kommunal statistikk), der vi også har sammenlignet Jevnaker med andre kommuner. I det statistiske materialet har vi hatt mulighet til å se utviklingen over flere år. I arbeidet med forslag til tiltak benytter vi erfaringer fra annen NOVA-forskning samt kunnskaper fra andre institutters og forskeres arbeider. Her har vi fokus på tiltak av forebyggende karakter.

Andelen barn og unge i kommunens befolkning var i 2010 og 2011 nesten som i landet som helhet. Jevnaker ligger faktisk litt nærmere landet som helhet enn det Oppland fylke gjør. Et unntak var at Jevnaker de to årene hadde en litt lavere andel 1–5-åringer i befolkningen enn vi fant i landet som helhet.

Jevnaker hadde en rimelig god barnehagedekning i 2010, men en tilsynelatende nedgang i 2011. Dekningen er svak for de aller minste barna. Barnehagene hadde i 2011 en klart lavere andel ansatte med førskolelærerutdanning enn områder vi sammenlikner med (kommunegruppe 10, Oppland, hele landet – med og utenom Oslo). Lav andel førskolelærere i et område/region/nasjon er tatt opp som et problem både av Folkehelseinstituttet og av SSB i nylig publiserte arbeider. Norge ligger lavt i europeisk sammenheng (SSB); og Jevnaker ligger lavt i norsk kommunesammenheng. Her er det et klart forbedringspotensial – høyere andel med relevant utdanning i barnehagene er en viktig kvalitetsindikator for barn under skolealder.

Når det gjelder helsesøstertjenesten fant vi at helseundersøkelsene synes å bli utført i tilstrekkelig grad og i nær samme grad som i landet som helhet. Men vi fant at kommunen har få årsverk av helsesøstre i forhold til barnebefolkningen. Dette kan bety at 'man har lite å gå på' – hvis det oppstår spesielle forhold som skulle kreve ekstra innsats over noe tid, og det blir vanskeligere å jobbe forebyggende. Både KOSTRA-data og intervjuer understreker dette forholdet.

Jevnaker ligger nokså høyt på indikatoren for andelen barn og unge i barneverntiltak både i 2010 og 2011. Andelen barn i barneverntiltak var 8,6 prosent blant 0–17-åringer i Jevnaker i 2011 mot 4,7 prosent på landsbasis og 5,2 prosent i gjennomsnitt for Oppland.

Kommunen hadde også en høy andel undersøkelser i barnevernet, 47 prosent, der de brukte mer enn tre måneder på å behandle bekymringsmeldingen.

I NOVAs elektroniske spørreundersøkelse til ansatte mener flest personer at områder som «fysisk og psykisk helse» og «sosiale møteplasser og samhold» bør prioriteres hvis man ønsker å bedre levekårene til barn og unge i kommunen. Det er imidlertid særlig når det gjelder områdene «utdanningsnivået i befolkningen», «sysselsetting og muligheter på arbeidsmarkedet» at det er en sammenheng mellom de områdene relativt mange ansatte i kommunen mener fungerer dårlig/ mindre bra, og de områdene mange også har krysset av for at det er viktig å prioritere – hvis man ønsker å gjøre noe med levekårssituasjonen for barn og unge. I tråd med at mange mener at kommunen har utfordringer når det gjelder utdanningsnivå og sysselsettingsmuligheter, er det også relativt mange som mener at frafall fra videregående skole, bruk av sosialhjelp og arbeidsledighet er mer utbredt i Jevnaker enn i en gjennomsnittlig norsk kommune.

Når det gjelder småbarn, mener de fleste ansatte som svarte på spørreundersøkelsen vår, at barnehage er det viktigste kommunale tilbudet til småbarn (0–5 år). Når det gjelder aldersgruppen 6–12 år rangerte de fleste tilbud som kulturskole og idrettsanlegg samt helsesøstertjenesten høyest. For ungdom (13–17 år) mente de fleste som svarte at kommunen burde satse på å videreføre tilbud som gir gode sosiale møteplasser og andre fritidstilbud utenfor de tradisjonelle fritidsorganisasjonene.

Ansatte i hjelpetjenester og politiet mener oftere enn ansatte innen opplærings- og fritidssektoren at samarbeidet med ulike foreldregrupper fungerer dårlig. Særlig gjelder det foreldregrupper med innvandrerbakgrunn og foreldre med svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

Når det gjelder synspunkter på spørsmålet om det er noen brukere deres arbeidssted i dag gir for dårlig tilbud til, har de fleste ansatte i vår spørreundersøkelse nevnt innbyggere med innvandrerbakgrunn.

Kommunen har den siste tiden gjennomgått en stor omorganisering der tjenestene har blitt delt opp «i områder som naturlig kunne høre sammen». Det er tenkt at denne nye organiseringen skal lette samarbeidet mellom tjenestene rettet mot barn, ungdom og barnefamilier. Øverst har man nå den administrative og overgripende enheten med rådmann og dennes stab. Man har så etablert en enhet for *Oppvekst og læring* – der kommunens grunnskoler, barnehager og barnevern inngår. Innenfor denne enheten har man vært opptatt av å etablere tverrfaglige rutiner med faste regelmessige møter. En annen enhet er *Helse og omsorg* – som har et spesielt fokus på barn og unge i risiko. Dette inkluderer blant annet helsesøster, et ungdomsteam (som også har psykiatrikompetanse) og kommunens psykiatriske sykepleier. Man har også opprettet en enhet for *Plan og samfunn* – der blant andre kultur og kulturarrangement, frivillighetssentral, og ungdomskafe inngår. Fram til april 2012, da vår undersøkelse i kommunen var ferdig, hadde omorganiseringen kun foregått på et plan- og administrativt nivå. Selve formaliseringen av tverrfaglige og tverretatlige samhandlingsrutiner lå helt i startgropen, og skulle utvikles i fellesskap innenfor de enkelte enhetene.

Som i mange andre kommuner, opplever informantene våre i Jevnaker at det forebyggende arbeidet ikke fungerer tilfredsstillende. Mange av dem vi intervjuet framhevet betydningen av tidlig innsats, ikke minst rettet mot barn i barnehage-alder. Det etablerte barnehageteamet som både er tverretatlig og tverrfaglig, har potensiale til å være en ressurs som både barnehagepersonalet og andre kan ha nytte av.

I Jevnaker har man opplevd at også det mer generelle samarbeidet mellom tjenestene/instansene ikke har fungert optimalt. Generelt peker våre informanter på at tjenestene har blitt mer oppmerksomme på samarbeid, og at man har tro på at den nye organisasjonsmodellen vil føre til et bedre

tverrfaglig og tverretattlig samarbeid i kommunen. Nettopp fokuset på og planene om nye samarbeidsmodeller opplever man har gitt ny giv til å tenke samhandling. Samtidig er flere informanter svært tydelige på at de ønsker å involvere både foresatte og brukere i større grad i den 'nye' samhandlingsformen.

Helsestasjonen opplever stort sett at de jobber godt med andre instanser og tjenester i individuelle saker. Men de ser også et stort behov for å delta mer i planlegging og utforming av tiltak i kommunen.

NAV i Jevnaker samarbeider i dag med flere ulike instanser, og generelt opplever de dette samarbeidet som tilfredsstillende. Når NAV har kontakt med brukere er det kun de voksne man forholder seg til. Samtidig er det rutine på å utrede på hvor mange barn brukeren har, og hvilke behov som finnes for hele familien. Samtidig ser NAV et behov for mer ressurser for å kunne gi individuell oppfølging av ungdommer som sliter. Her har ungdomskontakt vært et viktig bidrag, og de gir uttrykk for at de ønsker en permanent ordning.

På den største skolen i kommunen har man etablert et PALS-tilpasset opplegg som de kaller PLEASE, denne modellen er man meget fornøyd med og føler at man har fått «tatt tilbake klasserommet igjen». Dette har blitt utviklet innenfor prosjektet «læringsmiljø Hadeland» og er finansiert av Utdanningsdirektoratet.

Flere av dem vi har intervjuet og fått svar fra i spørreundersøkelsen, er opptatt av ungdom i risiko. Mange så et behov for en tettere oppfølging av unge som av ulike grunner sliter. I Ungdomsteamet ligger det i dag et stort potensiale i å nå de unge, også før problemene blir for store. Eventuelt kan man, som flere kommuner i dag, bruke såkalte LOS-koordinatorer som jobber mer individuelt og med mer helhetlig oppfølging av ungdom i risiko.

Forslag til tiltak

NOVA foreslår på bakgrunn av denne undersøkelsen, samt annen forskning om tiltak for barn og unge, flere tiltak som kommunen kan vurdere for å bedre levekårene for barn og unge. Både barn og unge og barnefamilier generelt i kommunen er da i fokus, men vi har lagt et hovedfokus på noe mer svakstilte grupper av barn og unge. Når kommunen har begrensede ressurser

tenker vi at det er særlig viktig med tiltak hvor man kan komme tidlig inn og eventuelt forebygge problemer som barn og unge ellers vil kunne slite lenge med, enkelte opp i voksen alder. Vi foreslår også tiltak som kan hjelpe flere barn og unge, og har i liten grad sett på svært spesialiserte tiltak som kun svært få barn og unge vil kunne dra nytte av.

Våre forslag til tiltak må sees i lys av at kommunen foretok en omorganisering av styringen av tjenestene sine så sent som 1. januar 2012. En god del av vår undersøkelse (intervjuer, spørreundersøkelse og statistikk) har hentet inn data fra kommunens situasjon under den gamle organiseringen (fram til og med desember 2011).

NOVA har erfaring med at organisasjonsforhold og tiltaksformer kan bli endret mens vi er i ferd med å foreta våre analyser. I flere av våre evalueringer av statlige tiltak (underveisevalueringer) har vi opplevd at statlige ordninger, som dels griper inn i hverandre, kan bli endret i løpet av en periode hvor vi følger et tiltak forskningsmessig. Sosialt liv er komplekst, endringer skjer hele tiden med både individer, familier, kommuner og statlige tiltak. Av denne grunn må vi derfor også innledningsvis ta enkelte forbehold om våre forslag til tiltak. Samtidig kan det være vanskelig å gi råd mens omorganiseringen foregår, da flere forhold henger sammen og er avhengig av hverandre. Som tidligere nevnt ble våre siste intervjuer foretatt før omorganiseringen var fullført.

Både politikere og ansatte i kommunen må ta kritisk stilling til våre forslag som for en stor del er basert på erfaringer gjort i andre områder. En del viktige tiltak er dessuten ikke tilstrekkelig evaluert verken regionalt eller nasjonalt. Vi kan nevne at en nasjonal kunnskapsinnhenting om hjelpetiltak i barnevernet for eksempel står 'for døra' nå – den blir utført i perioden 2012–2014. Så mens kommunen eventuelt implementerer noen av de foreslåtte tiltakene, vil både nasjonale og regionale evalueringer foregå på relevante felter.

- Kommunens ledelse bør ta ansvar for å utvikle og legge press for å få til tverretatlig og tverrfaglig samarbeid. Temaet kommer opp som svært viktig både i spørreundersøkelsen til ansatte og i intervjuer. Dette tverretatlige og tverrfaglige samarbeidet bør settes i system i langt større grad enn til nå for å styrke forebygging, tidlig intervensjon og samhandling på tvers av fag, enheter og nivå. Ulike fora kan tenkes

iverksatt for å utføre dette, men det er viktig at tjenesteledere involveres. Man kan vurdere å etablere en rutinehåndbok for dette arbeidet, eller på andre måter utarbeide klarere rutiner for de ansatte. Man må også få med de ansatte i dette arbeidet som ikke (bare) må være 'top-down' styrt. De ansatte må få eierskap til den tverrfaglige satsingen hvor det også må pågå 'bottom-up' påvirkning på ledere og politikere for å gi dem en økt forståelse for hverdagen til tjenesteutøverne i denne prosessen. Slike prosesser tar erfaringsmessig tid (Winsvold 2011).

- NOVA anbefaler at Jevnaker kommune nokså raskt utreder nærmere og vurderer å ta i bruk en variant av modellen familiens hus. Dette er en modell for samarbeid mellom flere instanser innen førstelinjetjenesten, i første rekke helsesøstertjenesten, barneverntjenesten, PP-tjenesten og eventuelt ytterligere supplerende tjenester (barnefysioterapi, kommunepsykolog). Man har etter hvert omfattende erfaring med denne modellen i flere norske og svenske kommuner. Undersøkelser av denne modellen viser positive erfaringer: tjenestene samarbeider tettere enn før og samhandling går lettere både for de ansatte og for barn og familier som bruker flere tjenester. Familiens hus som modell er omtalt i flere rapporter (Kristofersen og Mathisen 2010, Winsvold 2011, Major, Dalgard et. al. 2011, NOU 2009:22).
- Helsesøsterfunksjonen er viktig: hvis kommunen vil bedre levekårene for barn, unge og barnefamilier bør denne tjenesten oppprioriteres. Helsesøsterdekningen i forhold til antall barn i kommunen er alt for svak. Helsesøstrenes forebyggende kompetanse er betydelig og må benyttes i større grad enn det som skjer i dag. Jevnakers politikere bør merke seg at helsesøstrene i dag strekker seg langt, kanskje lengre enn man kunne forvente. Dette framgår både av KOSTRA-statistikk og intervjuer. Dette kan gå ut over tid til å samarbeide med andre, å være tilgjengelig i mer komplekse saker og ikke minst å kunne jobbe forebyggende. Selv om kommunen de siste årene kommer rimelig bra ut når det gjelder oppfølging og helseundersøkelser ved ulike alderstrinn, mener vi denne tjenesten bør styrkes i høy grad.
- Kommunen bør vurdere å ansette både kommunepsykolog og skolelege – eller i hvert fall å ha disse funksjonene lettere tilgjengelig enn ved undersøkelsestidspunktet. Dette betyr økte utgifter for kommunen

på kort sikt – men kan være svært lønnsomt for barn, unge og barnefamilier på mellomlang sikt.

- Barnehagene i kommunen må styrke sin bemanning når det gjelder andelen førskolelærere i forhold til antallet ansatte. Andelen ligger under det nasjonale snittet for de siste årene. Økning av andelen førskolelærere er et viktig tiltak for å styrke kvaliteten i barnehagene. Folkehelseinstituttet og SSB peker begge på at andelen førskolelærere er lav i Norge sammenliknet med andre land, og dette kan svekke kvaliteten i barnehagetilbudet. Dette kan trolig være særlig problematisk for de yngste barna.
- Skolene har gitt sterkt uttrykk for at de finner ressursituasjonen vanskelig og at de ønsker mer tverrfaglig og tverretatlig samarbeid rundt elevene.
- Over tid har barneverntjenesten i kommunen overskredet en undersøkelsestid på tre måneder i en stor andel av undersøkelsessakene. Å få ned saksbehandlingstiden i slike barnevernssaker er et viktig forebyggende tiltak. Lang saksbehandlingstid kan i noen tilfeller medføre en forverret levekårssituasjon for de barn, unge og barnefamilier dette gjelder. Siden kommunen allerede har en betydelig andel barnevernssaker må man styrke barneverntjenesten.
- Foreldreveiledning eller ulike typer samarbeid med foreldregrupper, bør styrkes og settes i bedre system. Dette nevnes både av mange ansatte i spørreundersøkelsen samt i intervjuene vi har gjennomført. Vi tenker her på ulike typer av foreldreveiledning eller familierådgivning – gitt av ulike instanser. Barnevernets hjelpetiltak 'råd og veiledning' bør også gjennomgås, det gjelder også kommunens bruk av foreldreveiledningsprogrammet PMTO (Parent Management Training Oregon).
- Man bør styrke NAV sin innsats for barnefamilier og for unge voksne. Indikatorer for varighet av sosialhjelpsmottak for 18–24-åringer samt arbeidsledighet 16–24 år tyder på, sammen med intervjumateriale og spørreundersøkelsen, at man bør komme tidligere inn når det gjelder barnefamilier, ungdom og unge voksne. Funksjoner som arbeidstrening og praksisplasser for unge bør styrkes, det bør også videreutdanningsmulighetene for unge voksne.

- Jevnaker kommune bør vurdere om de bør ta i bruk erfaringer som har blitt gjort i det landsomfattende LOS-prosjektet som nå pågår i 15 kommuner i regi av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (Backe-Hansen, under arbeid 2013). Losene jobber mer individuelt og med mer helhetlig oppfølging av ungdom i risiko enn det som er vanlig i øvrige instanser og hjelpetjenester.
- Oppfølgingstjenesten bør styrkes og samarbeidet med skolene forsterkes for å bidra til senke frafallet i videregående skole og derved til å høyne utdanningsnivået i kommunen. Her er det viktig å forsøke å få til et enda tettere samarbeid mellom kommune og fylke.
- Det er viktig å involvere ungdommene selv i beslutningsprosesser og utforming av ulike planer og tiltak. Dette er hensiktsmessig både på system og individnivå. I Norge finnes det flere ulike modeller for å inkludere barn og unge i slike prosesser, se mer i Winsvold og Falck (2011).

Referanser

- Backe- Hansen, E. (2009). *Å sende en bekymringsmelding – eller la det være? En kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevern*. Oslo: NOVA-notat 6/09.
- Backe- Hansen, E. (under arbeid). Evaluering av Losprosjektet. Prosjektbeskrivelse. NOVA, Oslo. Evalueringsprosjektet pågår for Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2011–2013.
- Bakken, A. (2007). Ungdomsskolens klasseskiller. I Å. Strandbu & T. Øia (red.), *Ung i Norge. Skole, fritid og ungdomskultur* (pp. 42–61). Oslo: Cappelen.
- Bakken, A. (2009). *Ulikhet på tvers. Har foreldres utdanning, kjønn og minoritetsstatus like stor betydning for elevers karakterer på alle skoler?* Oslo: NOVA-rapport 8/2009.
- Bakken, A. (2010). *Prestasjonsforskjeller i Kunnskapsløftets første år – kjønn, minoritetsstatus og foreldres utdanning*. Oslo: NOVA-rapport 9/2010.
- Baklien, B. (2009) Skole, barnehage, barneverntjeneste – bilder av ”de andre” hindrer samarbeid. *Norges Barnevern*. Nr. 4. 2009
- Folkehelseinstituttet (2012). Folkehelseprofil 2012. Jevnaker. www.fhi.no/kommunehelsa Oslo.
- Jevnaker kommune (2009). Kommuneplan for Jevnaker 2009–2021. Vedtatt av kommunestyret 10.12.09 sak 107/09 saksnr 08/576.
- Kristiansen, I.-H., & Skårberg, A. (2010). *Sluttevaluering av utviklingsarbeidet Utsatte unge 17–23 år i overgangsfaser*. Oslo: NOVA-rapport 14/2010.
- Kristofersen, L. B. (2010a). Fritid og sosial deltakelse. I M. Sandbæk & A. W. Pedersen (red.), *Barns og unges levekår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000–2009* (pp. 165–174). Oslo: NOVA-rapport 10/2010.
- Kristofersen, L. B. (2010b). Trivsel og prestasjoner i skolen. I M. Sandbæk & A. W. Pedersen (red.), *Barns og unges levekår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000–2009* (pp. 135–163). Oslo: NOVA-rapport 10/2010.
- Kristofersen, L. B., & Mathisen, A. S. (2010a). *Gjennomgang av barneverntjenesten i Ringsaker 2009*. Oslo: NOVA-notat 3/2010.
- Kristofersen, L. B., & Mathisen, A. S. (2010b). Tiltak for å bedre levekår i Jevnaker. Prosjektbeskrivelse. NOVA.

- KS. (2011). *Sammen for barn og unge. Bedre samordning av tjenester til utsatte barn og unge*. Oslo.
- Lunde, E. S. (2012). "Kvalitet i barnehagen: Gode nok barnehager for alle?" *Samfunnsspeilet* 2012; 3; 34–39.
- Major, E. F., O. S. Dalgard, et al. (2011). *Bedre føre var.. Psykisk helse: Helsefremmende og forebyggende tiltak og anbefalinger*. Oslo, Folkehelseinstituttet, Rapport 2011:1.
- Moshuus, G., Backe-Hansen, E., Kristiansen, I.-H., & Suseg, H. (2010). *Verdighetsforvaltning i liv på grensen. En kvalitativ studie av barn og foreldre i familier med vedvarende lavinntekt*. Oslo: NOVA-rapport 16/2010.
- NOU (2000: 12) Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer
- NOU (2009:22) Det du gjør, gjør det fullt og helt. Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge.
- Sandbæk, M., & Pedersen, A. W. (Eds.). (2010). *Barns og unges levekår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000–2009*. Oslo: NOVA-rapport 10/2010.
- Sletten, M. A. (2011). *Å ha, å delta, å være en av gjengen. Velferd og fattigdom i et ungdomsperspektiv*. Avhandling for PhD-graden. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Universitetet i Oslo.
- Solholm, R. and R. Jakobsen (2009). "Atferdsvansker. Kortvarig foreldrerådgiving og lærerkonsultasjon i arbeidet med atferdsvansker blant barn – modellutvikling i en kommune." *Norges Barnevern* Vol. 87, Nr. 1: 4–17.
- Statistisk sentralbyrå. (2010). Behovsprofil nivå 2 Jevnaker kommune 2009, fylket, hele landet. KOSTRA-data. from www.ssb.no
- Statistisk sentralbyrå. (2011). Behovsprofil nivå 2 Jevnaker kommune 2010, fylket, hele landet. KOSTRA-data. from www.ssb.no
- Strandbu, Å., & Øia, T. (Eds.). (2007). *Ung i Norge. Skole, fritid og ungdomskultur*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Winsvold, A. (2010) *Første fase av evalueringen av prosjektet Sammen for barn og unge – bedre samordning av tjenester til utsatte barn og unge*. NOVA (unntatt offentligheten).
- Winsvold, A. (2011). *Evalueringen av prosjektet Sammen for barn og unge – bedre samordning av tjenester til utsatte barn og unge*. Oslo: NOVA-rapport 18/2011.
- Winsvold, A., & Falck, S. (2011). *Modeller for å sikre medbestemmelse og medinnflytelse blant utsatte ungdomsgrupper*. Oslo: NOVA-notat 5/2011.